

SAVONIA

■ OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

TILANNETAULUT AVUKSI KOMMUNIKOINTIIN AFAATTISEN POTILAAN JA HOITAJAN VÄLILLE

TEKIJÄT: Katja Romppainen
Sanna-Maria Ruokangas

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Toimintaterapian koulutusohjelma	
Työn tekijät Katja Romppainen ja Sanna-Maria Ruokangas	
Työn nimi Tilannetaulut avuksi kommunikointiin afaattisen potilaan ja hoitajan välille	
Päiväys	2.9.2013
Sivumäärä/Liitteet	33/2
Ohjaaja Sirpa Siikonen	
Toimeksiantaja Kuopion yliopistollinen sairaala, Sydänkeskus	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyönä kehitettiin tilannetauluja avuksi afaattisten potilaiden ja hoitajien väliseen kommunikointiin. Toimeksiantajana oli Kuopion yliopistollisen sairaalan Sydänkeskus (KYS). KYSin Sydänkeskuksen henkilökunta oli kokenut haasteelliseksi hoitotilanteiden vuorovaikutuksen afaattisen potilaan kanssa. Tilannetaulujen avulla henkilökunnan on helpompi tiedustella afaattisen potilaan vointia sekä kertoa potilaalle muun muassa hänen hoidostaan ja päivän tapahtumista. Myös potilaan on helpompi kertoa omista tarpeistaan. Tilannetaulujen lisäksi tehtiin käyttöohje, josta hoitajat voivat kerrata nopeasti tilannetaulujen käytön pääperiaatteita.</p> <p>Opinnäytetyötä varten tarvittavaa taustatietoa kerättiin haastatteleamalla KYSin Sydänkeskuksen hoitohenkilökuntaa hoitotoimenpiteistä ja osaston käytännöistä. Lisäksi hankittiin tietoa afasiasta, puhetta tukevista ja korvaavista kommunikointikeinoista (AAC) sekä vuorovaikutuksesta hoitajan ja afaattisen potilaan välillä.</p> <p>Tilannetaulujen kuvat kerättiin Papunetin kuvatyökalun avulla, niitä muokattiin tarpeen mukaan sekä koottiin tauluiksi. Työstövaiheessa konsultoitiin KYSin Tikoteekin puheterapeuttia sekä Sydänkeskuksen henkilökuntaa. Tilannetaulut luovutettiin KYSin Sydänkeskuksen käyttöön elokuussa 2013. Samalla opastettiin ja kannustettiin henkilökuntaa niiden käyttämisessä. Tilannetauluihin tutustuneet henkilökunnan jäsenet pitivät tauluja selkeinä ja helppokäyttöisinä. Suurin osa heistä uskoi käyttävänsä tilannetauluja kohdatessaan afaattisen potilaan.</p> <p>Osa tilannetauluista soveltuu käytettäväksi muissakin ympäristöissä, kuten muilla osastoilla tai toisessa sairaalassa. Tulevaisuudessa samantyyllisiä kommunikointitauluja voisi tehdä muillekin KYSin osastoille. Osastojen henkilökunta ei välttämättä tiedosta, että kommunikoinnin apuvälineitä voisi käyttää hyödyksi haastavissa kommunikointitilanteissa. Muutaman vuoden kuluttua kommunikointitaulujen käyttöönotosta voisi selvittää, kuinka usein niitä käytetään ja miten ne ovat toimineet käyttötilanteissaan.</p>	
Avainsanat Afasia, puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatio	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme of Occupational Therapy			
Authors Katja Romppainen and Sanna-Maria Ruokangas			
Title of Thesis Situation boards to assist communication between an aphasic patient and a nurse			
Date	2.9.2013	Pages/Appendices	33/2
Supervisor Sirpa Siikonen			
Client Organisation /Partners Kuopio University Hospital, Sydänkeskus			
<p>Abstract</p> <p>The aim of the Bachelor's Thesis was to develop situation boards to assist communication between aphasic patients and nurses. The project was commissioned by the Heart Center of Kuopio University Hospital (KYS). The staff of the Heart Center had considered it challenging to interact with an aphasic patient during his/her treatment. The situation boards make it easier for the staff to ask about the health of a patient and to tell him/her about his/her care, events of the day and other things. Also a patient finds it easier to tell about his/her needs. Besides the situation boards, instructions of use were drawn up for the quick review by nurses of the main principles of using the situation boards.</p> <p>The background information for the graduate thesis was collected by interviewing the nursing staff of the Heart Center about nursing measures and the practices followed on the ward. Furthermore, information was acquired on aphasia, on means of communication supporting and replacing speech (AAC, Augmentative and Alternative Communication) and on interaction between a nurse and an aphasic patient.</p> <p>The situation board pictures were gathered by an image tool on Papunet, were modified as necessary and made into boards. When the boards were being worked on, a speech therapist at Kuopio University Hospital Tikoteekki (a communication and technology center) and the staff of the Heart Center were consulted. The situation boards were handed over for use to the Heart Center of Kuopio University Hospital in August 2013. At the same time, the staff were guided and encouraged in the use of the situation boards. Those members of the staff who had familiarized themselves with the situation boards found them clear and easy to use. Most of them believed they would use the situation boards when they met an aphasic patient.</p> <p>Some of the situation boards can be used also in other environments, such as on other wards and in other hospitals. In the future, similar communication boards could be made also for other wards of Kuopio University Hospital. The ward staff do not necessarily know that communication tools can be used in challenging communicative situations. After a couple of years from the introduction of the communication boards it could be clarified how often they are used and how they have worked in various situations.</p>			
Keywords Aphasia, Augmentative and Alternartive Communications Systems			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	AFASIA	7
3	PUHETTA TUKEVA JA KORVAAVA KOMMUNIKOINTI	9
3.1	Kuvakommunikointimateriaaleja	10
3.2	Kommunikoinnin apuvälineitä	11
3.3	Kuvakommunikaation ominaisuuksia ja vaatimuksia	12
4	AVUSTEINEN KOMMUNIKOINTI AFAATTISEN POTILAAN KANSSA	14
4.1	Vuorovaikutus hoitajan ja avusteisesti kommunikoivan potilaan välillä	14
4.2	Avusteisen kommunikoinnin hyötyjä ja haasteita afaattiselle potilaalle	15
4.3	Avusteisen kommunikoinnin käyttäminen afaattisen potilaan kanssa	16
5	TYÖN TAVOITTEET JA TARKOITUS	19
6	PROSESSIKUVAUS	20
6.1	Taustatiedon keruu	20
6.2	Tilannetaulujen työstö	22
6.2.1	Tilannetaulujen kuvien valintakriteerit	22
6.2.2	Kuvien kokoaminen tilannetauluiksi	23
6.2.3	Tilannetaulujen viimeistely	23
6.3	Tilannetaulujen esittely ja arviointi	24
7	POHDINTA	25
7.1	Prosessin pohdintaa	25
7.2	Tuotoksen julkaisu ja hyödyntäminen	27
7.3	Oma oppiminen	28
	LÄHTEET	30

LIITTEET

Liite 1 Afasialuokitukset

Liite 2 Tilannetaulut

1 JOHDANTO

Potilaan asemasta ja oikeuksista säädetyn lain (L 1992/785, § 3) mukaan jokaisella potilaalla on oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon sekä asianmukaiseen kohteluun. Lähi- ja sairaanhoitajan eettisten ohjeiden mukaisesti potilas tulee kohdata arvostavasti puhutellen ja ainutlaatuisena yksilönä kohdellen. Hoitajan tulee kunnioittaa potilaan itsemääräämisoikeutta ja järjestää hänelle mahdollisuus osallistua hoitoa koskevaan päätöksentekoon. Hoitosuhteen perustana on avoin vuorovaikutus ja keskinäinen luottamus. (SuPerin eettinen työryhmä 2009, 5-6; Sairaanhoitajaliitto 1996.) Lain (1992/785, § 5) mukaan potilaan on saatava tietää omasta terveydentilastaan, hoidon merkityksestä ja eri hoitovaihtoehdoista. Terveydenhuollon ammattihenkilön on kerrottava tieto siten, että potilas ymmärtää sisällöllisesti tärkeimmät asiat. Jos terveydenhuollon ammattihenkilö ei osaa potilaan kieltä tai potilaalla on puhevika, on tulkitsemisesta huolehdittava mahdollisuuksien mukaan.

Afasia vaikuttaa heikentävästi kielellisiin toimintoihin, joihin kuuluvat puhumisen ja puheen ymmärtämisen lisäksi myös lukeminen ja kirjoittaminen (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 306). Afasiaan sairastuu maassamme noin 6000 henkilöä vuodessa aivohalvauksen ja aivovamman seurauksena. Osalla sairastuneista henkilöistä afaattiset oireet menevät ohi sairastumista seuraavien viikkojen aikana. (Lehtihalmes & Korpijaakko-Huuhka 2010, 277–278.) Afaattisia henkilöitä on arvioitu olevan Suomessa 16 000 - 17 000 (Suomen Sydänliitto ry 2012). Afaattisen potilaan käyttäessä terveydenhuollon palveluita valmiiksi tehdyt kuvat voivat helpottaa kommunikointia (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 306).

Kuopion yliopistollisen sairaalan (KYS) Sydänkeskuksen henkilökunta oli kokenut haasteelliseksi hoitotilanteiden vuorovaikutuksen afaattisen potilaan kanssa. Sydänkeskuksen hoitohenkilökunnalla ei ollut käytössä puhetta tukevia tai korvaavia kommunikointimenetelmiä (Alternative and Augmentative Communication, AAC). Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kehittää Sydänkeskukselle tilannetauluja helpottamaan afaattisen potilaan ja hoitajan välistä kommunikointia. Opinnäytetyön tavoitteena oli helpottaa Sydänkeskuksen henkilökunnan ja afaattisten potilaiden välistä kommunikointia. Tilannetaulujen avulla henkilökunnan on helpompi tiedustella afaattisen potilaan vointia sekä kertoa potilaalle hänen hoidostaan. Myös potilaan on helpompi ilmaista omia tarpeitaan ja tunteitaan tilannetaulujen avulla. Tilannetaulut rakennetaan kuvien avulla tietyssä tilanteessa tarvittavista ilmauksista (Heister Trygg 2010, 88). Tilannetaulujen lisäksi teimme henkilökunnalle ohjeet sen käytöstä.

Kokosimme tilannetaulujen kuvat Papunetin kuvapankista kuvatyökalun avulla ja muokkasimme kuvia tarpeen mukaan. Kehitysvammaliiton ylläpitämä maksuton Papunet-

verkkosivusto tarjoaa tietoa puhevammaisuudesta, kommunikoinnista ja selkokielestä. Verkkosivustolla on sekä valmiita että muokattavaa materiaalia ammattilaisten, opiskelijoiden ja perheiden käyttöön. (Papunet 2013.)

Salmisen, Valtarin ja Kotirannan (2006, 43) tutkimuksen mukaan puhevammaisen lähi-kommunikoinnin apuvälineitä osataan kaikista asumisen ja kommunikoinnin apuvälineistä heikoiten. Kehittämistyömme myötä tilannetaulujen tunnettuus lisääntyy KYSin Sydänkeskuksella ja mahdollisesti myös muilla osastoilla. Kommunikointimenetelmien tunnettuus lisääntyy myös toimintaterapeuttien keskuudessa. Kehittämistyön tekemisen ansiosta osaamme tukea ja ohjata afaattisia henkilöitä käyttämään kommunikoinnin apuvälineitä. Ymmärrämme myös afasian tuomat haasteet kommunikointiin.

2 AFASIA

Afasiolla tarkoitetaan kielellisen viestinnän häiriötä, joka on syntynyt kielenoppimisiän jälkeen ja joka johtuu aivokudoksen toimintahäiriöstä tai vauriosta. Afaattinen henkilö on aivovaurion myötä menettänyt joko osittain tai lähes täysin kyvyn käyttää tai ymmärtää puhuttua, kirjoitettua tai viitottua kieltä tilanteissa, joissa hän aiemmin on kyennyt kommunikoimaan normaalisti. Häiriöitä voi olla myös lukemisessa, kirjoittamisessa ja laskemisessa. Lieväkin afasia vaikuttaa yksilön toimintaan sekä läheisten ihmisten kanssa että yhteiskunnan jäsenenä. (Lehtihalmes & Korpijaakko-Huuhka 2010, 277; Korpijaakko-Huuhka & Kiesiläinen 2011, 226.) Usein afaattinen asiakas kykenee kuitenkin jollain tavalla ilmaisemaan itseään ja osallistumaan arkikeskusteluun (Korpijaakko-Huuhka & Kiesiläinen 2011, 227).

Tavallisin syy afasian puhkeamiseen on vasemman aivopuoliskon verenkiertohäiriö (Lehtihalmes & Korpijaakko-Huuhka 2010, 277), joka johtuu yleensä aivoinfarktista keskimmissä aivovaltimossa. Tämä valtimo huolehtii kielellisten toimintojen alueiden verenkierrosta (Kuikka, Pulliainen & Hänninen 2001, 113). Aivoverisuonen tukkeutuminen aiheuttaa hapenpuutteen ja lopulta kuolion aivokudoksessa. Myös verenvuodot aivoaineeseen tai lukiinkalvonalaisen tilaan aiheuttavat afasiaa. (Korpijaakko-Huuhka & Kiesiläinen 2011, 231.) Muita afasiaa aiheuttavia aivosairauksia ovat aivovammat, aivokasvaimet ja aivotulehdukset. Ohimeneviä afaattisia oireita voi ilmetä vaikeiden migreenikohtausten tai epileptiakohtausten yhteydessä. (Kuikka ym. 2001, 113.) Myös dementiaa sairastavilla voi olla afaattisia oireita muiden neurologisten oireiden lisäksi (Korpijaakko-Huuhka & Kiesiläinen 2011, 233). Afaattisiin häiriöihin voivat johtaa myös aivojen sisempien osien vauriot eli subkortikaaliset vauriot. Subkortikaaliset vauriot johtavat myös yleisen vireystilan alentumiseen ja juuttumistaipumukseen. On kuitenkin selvittämättä johtuvatko afaattiset oireet juuri näiden syvempien aivoalueiden vaurioista vai niiden ja aivokuoren välisen yhteyden häiriöistä. (Lehtihalmes & Korpijaakko-Huuhka 2010, 284.)

Afasialuokituksia on kehitetty sekä kielitieteellisistä että hermostollisista näkökulmista. Suomessa tavallisimmin käytetyt luokitukset ovat A. R. Lurijan korkeampien henkisten toimintojen systeemiseen teoriaan perustuva malli sekä Bostonin koulukunnan uusklassinen luokitus. Afaattiset oireyhtymät jaotellaan kahdella tavalla, ekspressiivisiin ja reseptiivisiin tai sujuviin ja sujumattomiin afasioihin. (Lehtihalmes & Korpijaakko-Huuhka 2010, 278.) Ekspressiivisillä afaatikoilla on erilaisia puheen tuottamisen vaikeuksia ja repressiivisillä afaatikoilla on puheen ymmärtämisen vaikeuksia (Korpijaakko-Huuhka & Kiesiläinen 2011, 228). Jaottelu sujuviin (fluent) ja sujumattomiin (nonfluent) kuvaa nykyäskäytännön mukaan paremmin afasian eri oireyhtymiä. Aivojen takaosien vauriot johtavat häiriöön, jolloin puhe

on sujuvaa, mutta ymmärtäminen tuo haasteita. Tällöin puhutaan sujuvasta afasiasta. Sujumattomassa afasiassa puheen tuotto on vaikeutunut, mikä johtuu aivojen etuosien vaurioista. (Lehtihalmes & Korpijaakko-Huuhka 2010, 278–279.) Liitteessä 1 on tiivistetty sekä bostonilaisen että lurijalaisen luokituksen mukaiset kuvaukset afasiaoireyhtymien kielellisiä häiriöistä.

Afasiakuntoutus jaetaan kahteen osaan, kommunikointitaitojen palauttamiseen ja korvaamiseen. Joillakin afasiaan sairastuneilla puhekyky palautuu niin hyvin, että se täyttää heidän tarpeensa. Toisilla taas palautunut puhekyky ei vastaa heidän kommunikaatiotarpeitaan. (Beukelman, Ball & Fager 2008, 261.) Tällöin esimerkiksi valmiiksi tehdyt kuvat voivat helpottaa kommunikointia (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 306). Usein afasiaan sairastuneiden sosiaaliset verkostot kutistuvat ja sisältävät vain heidän lähiomaistensa lisäksi muutamia läheisiä ystäviä, jotka ovat valmiita näkemään vaivaa kommunikoinnin eteen heidän kanssaan (Beukelman, Ball & Fager 2008, 261).

3 PUHETTA TUKEVA JA KORVAAVA KOMMUNIKOINTI

Yhteisnimitystä puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi (Alternative and Augmentative Communication, AAC) käytetään kaikista erilaisista kommunikointikeinoista, joita voidaan käyttää, mikäli henkilö ei kykene ilmaisemaan itseään riittävän hyvin puheen avulla (Heister Trygg 2010, 27; von Tetzchner & Martinsen 2000, 20; Niemi, Nietosvuori & Virikko 2006, 325). Puhetta tukevaa kommunikointia käytetään yhdessä puheilmaisun kanssa, jolloin se edistää ja täydentää puheilmaisua (Malm ym. 2004, 132). Puhetta tukeva kommunikointi on tarpeellista, jos syntyvä puheilmaisuus on niin epäselvää, ettei viesti tule ymmärretyksi. Puhetta tukemaan voidaan käyttää esimerkiksi kuvia tai tukiviittomia. Puhetta korvaava kommunikointi on aiheellista, jos ihminen ei lainkaan käytä puhetta kommunikoidakseen. Puhetta korvaava menetelmä on usein tällaisen henkilön ensimmäinen kieli. (Huuhtanen 2011a, 15.) Kommunikointikyky kehittyy lapselle ennen kielellistä kykyä. Varhainen kommunikointikyvyn kehitys luo edellytyksiä puheen, kirjoitettavan kielen ja viittomakielen kehittymiselle. (Huuhtanen 2011a, 13.)

Termiä avusteinen kommunikointi käytetään silloin, kun kommunikointi edellyttää apuvälineitä, esimerkiksi kuvia tai symbolijärjestelmiä. Myös blisskieli ja kirjoitettu kieli kuuluvat avusteisiin kommunikointikeinoihin. Avusteisesta kommunikoinnista voidaan käyttää myös nimitystä graafinen kommunikointi. Ei-avusteista kommunikointia kutsutaan manuaaliseksi kommunikoinniksi. Tällöin viesti ilmaistaan manuaalisesti keholla ilman apuvälineitä. Luonnollisista reaktioista voidaan edetä sovittuihin eleilmaisuihin, joita ovat esimerkiksi viittomat. (Heister Trygg 2010, 25–27.)

Avusteinen kommunikointi eroaa manuaalisesta kommunikoinnista ja puhutusta kielestä. Avusteisessa kommunikoinnissa sanasto, esimerkiksi kommunikointitaulu, on henkilön edessä nähtävissä ja hän voi valita viestinsä taulun sanoista. Taulussa oleva kuvien määrä on rajallinen, joten avusteisesti kommunikoiva ei välttämättä voi ilmaista kaikkea haluaansa. Manuaalisesti kommunikoivan, esimerkiksi viittomia käyttävä henkilön, täytyy itse hakea viittoma muististaan ja tuottaa se motorisesti. (Heister Trygg 2010, 27.)

Kommunikointitapojen arviointi on tärkeää kommunikointikeinoja valittaessa. Oleellista on tietää, mikä aiheuttaa kommunikoinnin ongelman, kuinka henkilö kommunikoi tällä hetkellä ja millainen tarve hänellä on kommunikoida. Valintaan vaikuttavat muun muassa arvioitavan henkilön kielellinen ymmärtäminen ja tuottaminen. (Huuhtanen 2011a, 20.)

Kommunikoidessa välitetään tiedostamatta viestejä esimerkiksi eleillä, ilmeillä, kehon asennoilla ja katseella. Koska kommunikointi on kahden tai useamman ihmisen välistä vastavuoroista viestimistä, tulee toisen osapuolen ongelma viestin välittämisessä yhteiseksi haasteeksi. (Huuhtanen 2011a, 12.) AAC-menetelmillä pyritään jakamaan tasavertaisesti ajatuksia, kokemuksia ja tietoa. AAC-menetelmien avulla luodaan kommunikointiympäristö, jossa edistetään ja tuetaan vuorovaikutusta. (Niemi ym. 2006, 326–327.)

Ihmiselle on luontaista käyttää kommunikoidessa hyödyksi ympäristöä esimerkiksi osoittamalla kohdetta (Huuhtanen 2011b, 58). Ihmisen elinympäristössä on paljon kuvia ja kuvallisia virikkeitä. Kuvia käytetään usein tehokkaana viestinvälittäjänä. Kuvat eivät sellaisenaan ole kommunikatiivisia vaan niihin on liitettävä viesti, jolloin ne saavat merkityksen ja käytöyhteyden. Mikä tahansa kuva toimii kommunikoinnissa, kunhan kuvan välittämä viesti on sovittu ja selvä. Kuvia käytetään muun muassa nimeämisessä, ajan ja paikan hahmottamisessa tai tarpeen ja toiminnan viestimisessä. (Niemi ym. 2006, 338.) Kuvakommunikointia hyödynnettäessä huomioidaan henkilö, joka kuvia käyttää. Esimerkiksi varhaisella vuorovaikutustasolla oleva henkilö voi hyötyä valokuvista, kun taas pidemmälle kommunikoinnissa ehtinyt voi kaivata laajempia ilmaisukeinoja. Kommunikointia varten kuvia voidaan tehdä esimerkiksi valokuvista, lehdistä leikatuista kuvista ja piirretyistä kuvista. (Huuhtanen 2011b, 58–59.)

3.1 Kuvakommunikointimateriaaleja

Avusteisessa kommunikoinnissa käytetään kuvia ja esineitä, jotka korvaavat puhuttuja sanoja. Graafisista merkeistä ja kuvista on koottu erilaisia kuvakokoelmia ja symbolijärjestelmiä, joita käyttämällä kommunikointi on helpompaa. Erilaiset järjestelmät, kokoelmat ja kuvastot palvelevat avusteista kommunikointia tarvitsevia henkilöitä heidän erilaisissa tarpeissaan. (Heister Trygg 2010, 42.)

Blisskieli on graafinen kieli, jossa käsitteet ja kieliopilliset muodot ilmaistaan symboleilla. Symbolit muodostuvat muutamista geometrisista peruskuvioista, kuten kaarista ja pisteistä. (Huuhtanen 2011b, 73.) Blisskieli soveltuu käytettäväksi henkilöille, jotka eivät kommunikoi puhumalla tai viittomalla ja joille kuvat ovat kielellisiin taitoihin nähden riittämättömiä kommunikoinnissa (Papunet 2012a). Suurimman hyödyn bliss-symboleista ovat saaneet henkilöt, joilla on puhehäiriö tai lukemisvaikeus, mutta ovat älykkyydeltään normaalilahjaisia (McNaughton & Kates 1980; Sandberg & Hjelmquist 1992 teoksessa von Tetzchner & Martinsen 2000, 26).

Piktogrammit ovat mustavalkoisia symboleja, jotka muistuttavat liikennemerkkejä tai varjo-kuvia. 90 % niistä on kuvanomaisia ja 10 % käsitteellisiä. Kuvat ovat selkeitä ja yleistajuisia. Esimerkiksi kehitysvammaiset ja afaatikot voivat käyttää niitä. Piktogrammit on kehittänyt Subhas Maharaj, joka työskenteli kehitysvammaisten parissa. Hän halusi löytää kommunikointikeinon henkilöille, joille bliss-symbolit ovat liian abstrakteja. (Huuhtanen 2011b, 59–60.)

PCS-kuvamateriaalia (Picture Communication Symbols) käytetään paljon ti. Kuvat ovat joko värillisiä tai mustavalkoisia yksinkertaisia piirroskuvia. Suomenkielisenä kuvaa on saatavilla yli 9000. Kuvapankin oikeudet omistaa yhdysvaltalainen Mayer-Johnson -yritys. (Huuhtanen 2011b, 61.) Kuvat on tarkoitettu käytettäväksi henkilöille, jotka voivat ilmaista itseään kielellisesti vain yksittäisillä sanoilla tai lyhyillä lauseilla. PCS-kuvat ovat abstraktimpia kuin valokuvat, mutta bliss-sanoja ja piktogrammeja konkreettisempia. (Heister Trygg 2010, 49.)

Edellä mainittujen kuvamateriaalien lisäksi on olemassa lukuisia muita materiaaleja. Kuvatulkki on ruotsalainen kolmen puheterapeutin luoma materiaali, jonka tarkoituksena on helpottaa afaattisten henkilöiden kommunikointia muun muassa sairaalassa ja kotona. Materiaali sisältää piirrettyjä mustavalkoisia aikuisen arkipäivään liittyviä kuvia. Kuvatulkissa ei ole sääntöjä sille, miten kuvia luodaan tai miten niitä yhdistellään lauseiksi. Muita kuvakoelmaa ovat esimerkiksi Sclera Picto's piktogrammikuvasto ja värillinen Mulberry -piirroskuvakokoelma. (Heister Trygg 2010, 51.)

3.2 Kommunikoinnin apuvälineitä

Kommunikoinnin apuvälineet jaetaan manuaalisiin ja teknisiin apuvälineisiin. Manuaalisiin kommunikoinnin välineisiin kuuluvat muun muassa kommunikointitaulut, -kansiot sekä kuva- ja sanakortit. Tietokonepohjaiset kommunikointiohjelmat sekä etätulkkauksessa tarvittavat välineet ja laitteet kuuluvat teknisiin kommunikoinnin apuvälineisiin. (Ohtonen, Huuhtanen & Ylätupa 2010, 100.)

Kommunikoinnin apuvälineisiin kuuluva yleinen kommunikointitaulu koostuu kuvista, jotka soveltuvat käytettäväksi useissa erilaisissa tilanteissa. Tällaisessa taulussa sanasto on yleistä ja siinä on erilaisia käsiteluoakkia, mutta ei yksityiskohtaista sanastoa. Tarkoituksenmukaista on, että yleinen taulu kulkee puhevammaisen henkilön mukana. Tilannekohtainen kommunikointitaulu rakennetaan johonkin tiettyyn tilanteeseen ja taulussa on tilanteeseen liittyvää erityissanastoa. Puhetta korvaavaa kommunikointikeinoa opetteleva henkilö tarvit-

see usein tilannetauluja, sillä niitä on yleistä taulua helpompi käyttää. Merkit sijoitetaan tauluun niin, että ne mahdollistavat useamman merkin ilmauksen eli lausetasoisien ilmauksien. Valmistetut tilannetaulut voidaan säästää ja ottaa uudelleen käyttöön tilanteen ollessa jälleen ajankohtainen. Teemataulu on yhdenlainen tilannekohtainen taulu, jossa on kuvia esimerkiksi vaatteista tai ruokalajeista. Teemataulun avulla pyritään vastaamaan esimerkiksi seuraavanlaisiin kysymyksiin: "Mitä sinä haluat tehdä?" ja "Mitä tarvitset?". (Heister Trygg 2010, 87–88.)

Yksittäisiä tilannetauluja käytettäessä merkkien määrä voidaan kokea riittämättömäksi. Tällöin useita tauluja voidaan koota kansioksi, jonka käyttö mahdollistaa laajan sanavaraston. (Trygg 2010, 85.) Aiemmin kansiossa sanat luokiteltiin sanaluokkien ja aihepiirien mukaan. Nykyisin sanastoa sijoitetaan samalle aukeamalle useista sanaluokista ja aukeamaa kootessa huomioidaan kuvien käyttötarkoitus ja tilanne. (Ohtonen ym. 2010, 101.) Symbolikansioita, joissa lauseiden rakentaminen tai kieliopin käyttö ei ole mahdollista, tulee välttää. Kommunikointikansiota käytettäessä menetetään kommunikointitaulun antama tuki. Kun kaikki merkit ovat samanaikaisesti näkyvissä, käyttäjän on helppo nimetä näkemiään merkkejä. Kommunikointitaulun käyttäjän ei tarvitse etukäteen tietää mitä sanoja aikoo käyttää, vaan hän voi valita viestinsä näkyvissä olevista merkeistä enemmän tai vähemmän tietoisesti. (Trygg 2010, 85–87.)

Kommunikoinnissa viestin välittämiseen käytetään usein myös teknisiä apuvälineitä. On olemassa esimerkiksi näppäimistöjä, joissa viesti kirjoitetaan näytölle ja tulostetaan puhesyntetisaattorin lukemana tai puhelaitteita, jotka toistavat ennalta nauhoitetut puheviestit. Myös tietokoneita käytetään avuksi kommunikoinnissa. Kommunikointi- ja puhesynteesiohjelman yhdistelmästä käytetään nimitystä tietokoneavusteinen kommunikointi. (Ylätupa, Huuhtanen, Ohtonen & Roisko 2011, 85–87.)

3.3 Kuvakommunikaation ominaisuuksia ja vaatimuksia

Puhetta tukevaa tai korvaavaa kommunikointikeinoa tarvitsevan henkilön voi olla hankala ymmärtää, että kuvaa osoittamalla voi kommunikoida muiden kanssa. Avusteista kommunikointikeinoa käyttävän henkilön vuorovaikutuskumppanilla voi olla myös vaikeuksia ymmärtää kuvien osoittamisen ja kommunikoinnin yhteys. PECS-menetelmä on kehitetty kyseistä ongelmaa varten. (Trygg 2010, 36.) Menetelmän avulla opetetaan kuvien käyttöä kommunikointikeinona. Toiminnallisessa menetelmässä korostetaan avusteisen kommunikointikäyttäjän aloitteellisuutta. (Nirvanpää-Hukki, Tanskanen & Tarpila 2012.)

Kuvien vastaanottaminen ja hahmottaminen on helpompaa kuin esimerkiksi viittomien. Puhveammaisen henkilön on usein helpompi ymmärtää visuaalinen kuin audiitiivinen viesti. Kuvien avulla voi strukturoida ja ohjata ajattelua sekä jäsentää tilannetta tai toimintaa. Kuvat ovat muuttumattomia, joten ne voivat rajoittaa esimerkiksi lausetasoista ilmaisua. Kuvilla voi olla myös useita merkityksiä ja niitä voi tulkita monella tavalla, mikä voi vaikeuttaa vuorovaikutuksen onnistumista. (Niemi ym. 2006, 338.)

Kommunikointikeinoa valitessa on tärkeää ottaa huomioon henkilön motoriset, visuaaliset, kognitiiviset ja kielelliset valmiudet. Näitä taitoja on syytä arvioida ennen kommunikointikeinon valintaa. (Heister Trygg 2010, 37.) Heister Tryggin ym. (1998) mukaan avusteisten kommunikointikeinojen käyttö vaatii käyttäjältä hyvää istuma-asentoa, jotta hän kykenee osoittamaan kuvia sekä riittävää näkö- ja visuaalisen tunnistamisen kykyä (teoksessa Heister Trygg 2010, 37). Esimerkiksi näkökenttäpuutokset ja visuaaliset hahmotusongelmat saattavat tehdä kuvien käytön mahdottomaksi (Rautakoski 2011, 99). Henkilön kognitiivisen kyvyn mukaan määritetään se, miten abstraktia kommunikointikeinoa hän voi käyttää. On tärkeää ottaa huomioon myös henkilön kyky käyttää kielellisiä symboleita sekä ymmärtää niitä (Heister Trygg ym. 1998 teoksessa Heister Trygg 2010, 37). Kuvien käyttäminen kommunikoinnissa edellyttää keskittymistä ja kärsivällisyyttä (Niemi ym. 2006, 338). Heister Tryggin ym. (1998 teoksessa Heister Trygg 2010, 37) mukaan kommunikointikeinoa valitessa on tärkeä arvioida käyttäjän motivaatiota, kommunikointiympäristöä, nykyistä kommunikointikeinoa, kommunikointihalua ja vuorovaikutuskumppanien suhtautumista kommunikointikeinoon. On syytä muistaa, että kommunikointikeinon käyttäjä toimii kokonaisuutena. Esimerkiksi motivaatio voi kompensoida jonkun valmiuden heikkoutta. (Heister Trygg 2010, 37.)

Vaikka henkilöillä on sama diagnoosi, ei puhetta tukeva tai korvaava kommunikointikeino ole välttämättä sama. Mikään menetelmä tai avusteinen kommunikaatiokeino ei ole täydellinen. (Heister Trygg 2010, 35.) Beukelman & Mirinda (1998 teoksessa Heister Trygg 2010, 35) kehottavat kommunikointi menetelmää valitessa kiinnittämään huomiota tutkimustietoon menetelmästä sekä varomaan menetelmää, jota ei voi mukauttaa. He kehottavat suhtautumaan uusiin menetelmiin toiveikkaasti, mutta kriittisesti.

4 AVUSTEINEN KOMMUNIKOINTI AFAATTISEN POTILAAN KANSSA

4.1 Vuorovaikutus hoitajan ja avusteisesti kommunikoivan potilaan välillä

Hoitohenkilökunta on vuorovaikutuksessa myös sellaisten potilaiden kanssa, jotka tarvitsevat kommunikoinnin tueksi jotain puhetta tukevaa tai korvaavaa kommunikointimenetelmää. Jotta potilaan ja hoitajan välinen vuorovaikutus on vastavuoroista ja dialogista, hoitajan on tunnistettava ja hallittava potilaan kommunikointitapa. (Niemi ym. 2006, 325.) Tehokas kommunikaatio on potilaiden perusoikeus hyvässä hoidossa. (Borthwick 2012, 35.)

Vuorovaikutuksellisessa kohtaamisessa hoitajan ja potilaan välillä toteutuu asiakaslähtöinen työote. Potilaan näkökulmasta asiakaslähtöinen kohtaaminen tarkoittaa osallistumista hoitotapahtumaan eli itsemääräämisoikeuden, yhdenvertaisuuden ja toimijuuden toteutumista. Terveystieteiden työntekijälle potilaan osallistuminen tarkoittaa potilaan näkemistä hoidossa toimijana ja resurssina, jopa kumppanina. Käytännössä potilaan osallistuminen hoitotapahtumaan toteutuu, kun vuorovaikutukselle annetaan aikaa. Sekä työntekijällä että potilaalla on yhtä suuri rooli onnistuneessa hoitotapahtumassa. Tarvitaan potilaan oman elämän tuntemusta sekä työntekijän ammatillista kokemusta. Hoitotapahtuman vuorovaikutuksen tuloksena syntyy kokemus siitä, että hoito vastaa potilaan tarpeisiin. Asiakaslähtöisyyttä rakennetaan jokaisessa hoitotapahtumassa, jossa toteutuu vuorovaikutuksellinen kohtaaminen. (Virtanen, Suoheimo, Lamminmäki, Ahonen & Suokas 2011, 29.)

Hoitajan ja potilaan välisen yhteistyösuhteen muodostaa kaksi yhdenvertaista henkilöä. Sekä potilaalla että hoitajalla on vastuunsa pyrkiä hoidolliseen päämäärään. Jotta potilas voi kokea tulevansa autetuksi hoitotyössä, tarvitaan kommunikaatiota. Kommunikaatio hoitosuhteessa sisältää esimerkiksi informaatiota ja päätöksentekoa. (Mäkelä, Ruokonen & Tuomikoski 2001, 18–19.) Mikkolan (2006) väitöskirjan mukaan hoitajat toivovat potilailta aktiivisuutta vuorovaikutuksen aloittamisessa. Hoitaja voi osaltaan auttaa potilasta tavoitteiden toteuttamisessa, mikäli tämä kertoo toiveistaan. Hoitajalla on perustietoa, jota potilas tarvitsee, vaikka ei itse osaisi kysyäkään. Potilaat kokevat voivansa olla oma-aloitteisia vasta sitten, kun heillä on riittävästi tietoa sairaudestaan, oireistaan ja hoidosta. (Mikkola 2006, 156–157 ja 167.) Korvaavia kommunikointikeinoja käyttävän henkilön voi olla hankala löytää tilanteeseen sopivia merkkejä tai kommunikoida tilanteeseen kuuluvalla tavalla. Henkilön voi olla myös vaikea saada muut havaitsemaan sosiaaliset tarpeensa. (Heister Trygg 2010, 16.)

Heimonen, Isoviita ja Nurminen (2010) ovat opinnäytetyössään tutkineet afaattisen potilaan kohtaamista ja vuorovaikutussuhdetta hoitajan näkökulmasta. Tutkimuksen mukaan vuorovaikutussuhteen onnistumiseen vaikuttivat potilaan tunteminen, paikan ja tilanteen rauhallisuus, riittävä ajankäyttö, hoitajan kokemus ja kollegoiden tuki. Onnistunut vuorovaikutustilanne muodostui pienistä arkisista asioista, esimerkiksi hoitajan saadessa selville onko potilaalla kipua, jano tai WC:n tarve. Hoitajat tulkittivat potilaan kehonkielestä ja rauhallisuudesta potilaan ymmärtäneen hoitajan asian ja hoitajan ymmärtäneen potilaan asian. Jos potilas ei saanut itseään ilmaistuksi tai ei tullut ymmärretyksi, vuorovaikutustilanne koettiin epäonnistuneeksi. Tilanteet saattoivat johtaa siihen, että toimittiin vastoin potilaan tahtoa. Epäonnistuneeseen vuorovaikutustilanteeseen saattoi hoitajien mukaan johtaa kiire, ympäröivä häly ja ahtaat tilat. Vuorovaikutustilanteen epäonnistuminen näkyi potilaassa ahdistuneisuutena. Tutkimuksen mukaan hoitajan rauhallisuus oli merkittävässä roolissa onnistuneissa vuorovaikutussuhteissa ja hoitajan malttamattomuus vastaavasti epäonnistuneissa vuorovaikutussuhteissa. (Heimonen, Isoviita ja Nurminen 2010, 24–25, 31–32, 38–39.)

Tutkimuksessa (Heimonen, Isoviita ja Nurminen 2010, 35) todettiin, että kommunikoinnissa afaattisten potilaiden kanssa apuvälineistä on apua, mutta niiden käyttö on vähäistä. Syiksi tähän hoitajat kertoivat unohtamisen, saamattomuuden, kokemuksen apuvälineestä kommunikointia hidastavana tekijänä sekä tiedon ja osaamisen puutteen. Hoitajat ajattelivat olevan mahdollista, että apuvälineiden vähäinen käyttö on syynä epäonnistuneeseen kommunikointiin.

Terveydenhuollon henkilökunnan käyttäytymiseen vuorovaikutustilanteissa voivat vaikuttaa yksilölliset kokemukset sekä potilaan oma kokemus sairaudesta. Jos potilaalla on alhainen ymmärtämiskyky tai alhainen luottamus kommunikoinnin tukea ja apuvälineitä kohtaan, moni terveydenhuollon ammattilainen luopuu avusteisen kommunikoinnin käytöstä. (Borthwick 2012, 35.)

4.2 Avusteisen kommunikoinnin hyötyjä ja haasteita afaattiselle potilaalle

Useiden tutkimusten mukaan (Aftonomos, Steele & Wertz 1997; Fox & Fried-Oken 1996; Garrett, Beukelman & Low-Morrow 1989; Steele, Weinrich, Kleczewska & Carlson 1989; Weinrich, Steele, Carlson ym. 1989 teoksessa Johnson, Hough, King, Von & Jeffs 2008, 270) afaatit hyötyvät AAC-menetelmien käytöstä. Heille onkin suositeltu puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointimenetelmien (AAC) käyttöä jo 1980-luvulta lähtien. (Rautakoski 2011, 99). Afasian kuntoutuksessa käytetään paljon kuvia (Heister Trygg 2010, 35).

Niiden käyttö on kuitenkin edelleen varsin vähäistä arkikommunikoinnissa. Afaattisten henkilöiden kuntoutuksessa AAC-menetelmien käytön ohjaaminen systemaattiseksi keinoksi keskusteluun ei ole ollut vallitseva käytäntö. (Rautakoski 2011, 99.) Kuvista on yritetty tehdä afaattikoille puhetta tukeva keino kommunikointiin, mutta se on ollut usein vaikeaa. Afaatikko on ennen sairastumistaan pystynyt kommunikoimaan puhumalla ja hänellä on edelleen kommunikointitaitoja, jotka pitää ottaa uudelleen käyttöön. (Heister Trygg 2010, 35.)

Garrettin ja Laskerin (2005 teoksessa Beukelman, Fager, Ball & Dietz 2007, 230) mukaan esimerkiksi piirtämistä, yksinkertaisia kommunikointivihkoja sekä eleitä tarvitaan tukemaan puhetta vaikeasti afaattisilla henkilöillä, koska riittävät kielelliset kyvyt eivät useinkaan palaudu tarpeeksi. Avusteisia keinoja voidaan käyttää puheen korvaamisen lisäksi puheen täydentämiseen sekä vuorovaikutuskumppanin puheen ymmärtämiseen (Heister Trygg 2010, 30). Afaattisella henkilöllä korvaavan kommunikointimenetelmän käyttö on myös keino hahmottaa aikaa ja orientoitua ympäristöön (Rautakoski 2011, 100).

Ho, Weiss, Garrett ja Lloyd (2005, 218, 222) ovat tutkineet piirrossymboleiden käytön vaikutusta kommunikointikäyttäytymisen muutoksiin kahdella globaalia afasiaa sairastavalla aikuisella. Globaalissa afasiassa puheen ymmärtäminen vaikeutuu. Myös ulkoisten merkkien, kuten yhtä esinettä kuvaavien piirrosten, käyttäminen keskustelussa on vaikeaa. On arveltu, että näiden henkilöiden on helpompi käyttää yleisten merkkien sijaan todellisia esineitä, valokuvia tapahtumista tai muita henkilökohtaisesti merkittäviä kohteita. Tutkittavilla ei ollut aiemmin käytössä piirroskuvia tai merkkejä. Tutkimukseen osallistuneet käyttivät 10-sivuisia kommunikointivihkoja tutkimusjakson aikana. Tutkimuksen tuloksissa kävi ilmi, että tutkimuksen afaattiset henkilöt keskustelivat useammista aihealueista ja heillä oli vähemmän kommunikaatiokatkoksia, kun he käyttivät piirroskuvia tai merkkejä verrattuna siihen, että niitä ei ollut saatavilla.

4.3 Avusteisen kommunikoinnin käyttäminen afaattisen potilaan kanssa

Puhetta tukevan ja korvaavan kommunikoinnin on hyvä olla multimodaalista eli erilaisista kommunikointikeinoista koostuvaa ja monien aistikanavien kautta välittyvää (Heister Trygg 2010, 11, 32.) Tarkoituksenmukaista on käyttää afaattisen potilaan olemassa olevia ei-kielellisiä taitoja. Näitä voivat olla esimerkiksi katseet, eleet ja ääni. Myös muita keinoja, esimerkiksi piirtämistä ja ympäristön hyödyntämistä voidaan käyttää kommunikoinnin tukena. (Rautakoski 2011, 100.) Multimodaalinen puhetta tukevien ja korvaavien menetelmien käyttö johtaa monipuoliseen kommunikointiin (Heister Trygg 2010, 32).

Vaikka afaattisella henkilöllä on puhevaikeuksia, vuorovaikutustaidot eivät täysin katoa. Usein keskustelutilanteessa afaattinen henkilö pyrkii käyttäytymään samalla tavalla kuin ennen sairastumistaan. Hän voi esimerkiksi yrittää vastata asetettuun kysymykseen. (Korpajaakko-Huuhka & Kiesiläinen 2011, 231.) Mikäli afasia on vaikea-asteinen, keskustelukumppanin saattaa olla vaikea tulkita vastausta ja ymmärtää täsmällisesti, mitä afaattinen henkilö tarkoittaa (Klippi 1995 teoksessa Launonen & Korpajaakko-Huuhka 2006, 231.)

On tärkeää, että kaikki vuorovaikutuskumppanit käyttävät samoja puhetta korvaavia keinoja puhevammaisen henkilön kanssa (Heister Trygg 2010, 31). Vuorovaikutuskumppanin tulee käyttää merkkejä aktiivisesti osoittamalla oman viestinsä niiden avulla. Hän kommunikoi siis afaatikon kanssa samalla tavalla. (Huuhtanen 2011b, 52–53.) Samaa kommunikointikeinoa käyttävät esikuvat ja mallit tukevat kommunikointikeinon oppimista. (Heister Trygg 2010, 84.)

Goodwinin (1995) mukaan afaattinen henkilö voi niukoillakin kielellisillä keinoilla luoda merkityksiä, mikäli keskustelukumppani ymmärtää afaatikolla olevan asiaa ja osaa tulkita myös afaatikon ei-kielellisiä viestintäkeinoja (teoksessa Granroth 2009, 87). Keskustelukumppanin tulee olla samalla tasavertainen ja afaatikon ihmisarvoa kunnioittava. Syytä on muistaa, että keskustelu käydään kahden aikuisen välillä. Pienetkin onnistuneet vuorovaikutustilanteet vähentävät afaattisen henkilön turhautumista. (Rautakoski 2011, 103.)

Kärsivällisyyttä tarvitaan uuden kommunikointitavan käyttöönottoaiheessa ja etenkin vieraan ihmisen kanssa kommunikoidessa (Huuhtanen 2011b, 55). Avusteisesti kommunikoiivat henkilöt käyttävät huomattavasti vähemmän kielellisiä ilmauksia kuin tavallisesti puhuvat henkilöt. Kuitenkin avusteista kommunikointia käytettäessä kuluva aika on usein pidempi kuin puhuttaessa henkilön kanssa, jolla ei ole puhevammaa. (von Tetzchner & Matrinsen 2000, 74, 76.) Keskustelukumppani saattaa aikaa säästääkseen alkaa arvailla, mitä toinen yrittää kertoa. Joskus tämä toimii, mutta mikäli keskustelukumppani arvaa väärin, saattaa ilmaiseminen kestääkin kauemmin tai kommunikointi voi kokonaan katketa. (von Tetzchner & Matrinsen 2000, 77). Keskustelukumppanin tulisi malttaa odottaa, että heikommin kommunikoiava saa asiansa viestitetyksi. Mikäli viestiin puututaan liian nopeasti, saatetaan tahattomasti vahvistaa viestiä välittävän passiivista roolia. (Huuhtanen 2011b, 55). On tärkeä muistaa, että ammattitaitoinen hoitaja kohtaa potilaan kiireettömästi, rauhallisesti ja ystävällisesti (Heikkinen & Laine 1997, 139).

Vaikeasti afaattisen henkilön voi olla vaikea kohdistaa ajatuksensa, muotoilla vastauksensa tai tehdä valintoja. Afaatikko ei välttämättä enää ole samalla tavalla oma-aloitteinen ja it-

senäinen kommunikoija kuin ennen sairastumistaan. (Rautakoski 2011, 102–103.) Ihminen, joka kommunikoi heikosti tai ei kommunikoi puhumalla, voi helposti omaksua passiivisen kuuntelijan roolin. (Huuhtanen 2011b, 53). Keskustelukumppanilla on tärkeä rooli suunnata afaatikon huomio käsiteltävään asiaan ja tarjota keinoja vastauksen antamiseen sekä tarvittaessa rajoittaa ulkoapäin tulevia ärsykeitä ja liiallisia vastausvaihtoehtoja. (Rautakoski 2011, 103.) Keskustelukumppani siis työskentelee afaatikon kanssa ja osaltaan vähentää näin afasian aiheuttamaa haittaa keskustelussa (Milroy & Perkins 1992 teoksessa Rautakoski 2005, 20).

Yksi ongelma keskustelussa voi olla, että vuorovaikutuskumppanit tyytyvät usein kyllä- ja ei-vastauksiin (Heister Trygg 2010, 41). Mikäli merkkien selaamiseen tarvitaan avustusta, saattaa vuorovaikutuskumppani helposti päättää mitä sanotaan (Heister Trygg 2010, 86). Granrohtin (2009, 86) mukaan tyypillistä on tarttua afaatikon puheessa esiintyviin virheisiin ja korjailla niitä, vaikka se ei olisi keskustelussa ymmärtämisen kannalta välttämätöntä.

Tärkeää keskustelussa afaattisen henkilön kanssa näyttää olevan se, kuinka keskustelukumppani käyttäytyy ongelmatilanteessa, jossa on läsnä afaattisen henkilön ja keskustelukumppanin lisäksi myös muita henkilöitä. Keskustelukumppani voi selvittää afaatikon viestin yhdessä hänen kanssaan ja kertoa sen muille keskusteluun osallistuville. Jos keskustelukumppani puhuu afaatikon puolesta, saattaa afaatikko helposti turhautua. (LeDorse & Brassard 1995 teoksessa Rautakoski 2005, 22.)

5 TYÖN TAVOITTEET JA TARKOITUS

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kehittää tilannetauluja avuksi afaattisten potilaiden ja hoitajien väliseen kommunikointiin. Toimeksiantajana oli Kuopion yliopistollisen sairaalan Sydänkeskus. Tarkoituksena oli tehdä tarpeeksi yksinkertaisia tilannetauluja, jotta jokaisella hoitajalla olisi matala kynnyks niiden käyttöön ottamiseen. Tilannetaulujen lisäksi teimme ohjeen niiden käytöstä. Ohjeesta hoitajat voivat kerrata nopeasti tilannetaulujen käytön pääperiaatteita afaattisen potilaan tullessa hoitoon. Ohjeen avulla myös uudet työntekijät voivat tutustua tilannetaulujen käyttöön.

Opinnäytetyön tavoitteena oli helpottaa hoitohenkilökunnan ja afaattikkojen välistä kommunikointia. Tilannetaulujen avulla henkilökunnan on helpompi tiedustella afaattisen potilaan vointia sekä kertoa potilaalle hänen hoidostaan ja päivän tapahtumista. Myös potilaan on helpompi kertoa omista tarpeistaan. Kommunikoinnin helpottumisen myötä afaattikkojen asema tasavertaistuu osastolla.

6 PROSESSIKUVAUS

Keväällä 2012 saimme aiheen opinnäytetyöllemme KYSin Sydänkeskukselta. Toimeksiantajamme toivoi saavansa käyttöön kuvakortit ja taulun avuksi kommunikointiin afaattikkojen kanssa. Tästä syystä rajasimme heti aluksi muut kommunikointitkeinot opinnäytetyömme ulkopuolelle ja keskityimme opinnäytetyötä tehdessämme alusta alkaen nimenomaan kuvilla kommunikointiin.

Keväällä 2012 tapasimme Sydänkeskuksen osaston 2241 osastonhoitaja Helena Halosen ja tutustuimme samalla Sydänkeskuksen toimintaan. Saimme tietää, mitä opinnäytetyöltämme odotetaan. Sydänkeskuksen henkilökunta toivoi saavansa helppokäyttöisen ja yksinkertaisen kommunikointivälineen käyttöönsä. He toivoivat, että keskitymme tuotoksessamme nimenomaan sydänpotilaan hoitoon liittyviin toimenpiteisiin. Sovimme, että Sydänkeskus ei tue työskentelyämme rahallisesti, mutta valmiit kuvakortit tulostetaan KYSin monistamossa osaston maksamana.

6.1 Taustatiedon keruu

Alkusyksystä 2012 aloitimme taustatiedon kokoamisen työtämme varten. Käytimme Itä-Suomen yliopiston ja Savonia-ammattikorkeakoulun kirjastojen palveluita sekä Savonia-ammattikorkeakoulun käytössä olevia yleisimpiä tietokantoja, kuten CINAHL, PubMed ja Medic. Lähdemateriaaliksi löysimme muun muassa tutkimuksia, väitöskirjoja, kokoomateoksia ja opinnäytteitä.

Syyskuun 2012 lopussa kävimme haastattelemassa Kysin Sydänkeskuksella työskentelevää sairaanhoitaja Niina Purasta. Lähetimme hänelle etukäteen sähköpostilla kyselylomakkeen, jonka avulla pyysimme häntä keräämään tietoa siitä, mistä aihealueista Sydänkeskuksen henkilökunta tarvitsee kuvia. Tapasimme Purasen ja keskustelimme kyselylomakkeen pohjalta. Puranen (24.9.2012) kertoi hoitohenkilökunnan hyötävän eniten kuvista, joita käytettäisiin sydänpotilaan toimenpideohjauksessa. Toimenpiteitä ovat esimerkiksi CPAP-happimaskin käyttäminen ja pallolaajennukseen valmistautuminen. Kyselylomakkeen pohjalta selvisi, että hoitohenkilökunnan on tärkeä tietää esimerkiksi potilaan tunnetiloista, voinnista ja erityistoiminnoista. Osastolla on mahdollisuus käyttää tietokonetta, katsella televisiota ja lukea lehtiä. Potilaat pyytävät hoitajilta usein esimerkiksi unilääkkeen, korvatulpat tai jonkin apuvälineen. (Puranen 24.9.2012.)

Syksyn 2012 aikana päätimme, että teemme kuvakorttien sijasta tilannetauluja, jotka kerätään kansioon. Tilannekohtainen taulu kootaan johonkin tiettyyn tilanteeseen ja siinä on kyseiseen tilanteeseen liittyvää erityissanastoa. Valmiit tilannetaulut voidaan säästää ja käyttää uudelleen, kun tilanne on jälleen ajankohtainen. (Heister Trygg 2010, 88.) Tilannetaulukansio tulee yhteiseen käyttöön koko osaston henkilökunnan ja kaikkien osastolla olevien afaattisten potilaiden väliseen kommunikointiin. Hoitajan on helppo ottaa tilannetaulut mukaan, kun hän lähtee potilaan luokse. Hoitajan ei tarvitse kuitenkaan ottaa koko kansiota mukaansa, vaan hän voi valita kyseisessä tilanteessa tarvitsemansa taulut.

Vaihtoehto tilannetauluille olisi ollut laajempi kommunikointikansio. Heister Tryggin (2010, 85–86) mukaan sen käytössä ongelmana näyttää olevan puhevammaisen henkilön vaikeus löytää haluamiaan merkkejä. Kansion käyttö vaatii paljon kognitiivisia taitoja. Kommunikointikansiota käytettäessä menetetään kommunikointitaulun antama tuki. Sydänkeskuksen asiakkaat, joiden kanssa tilannetauluja käytetään, eivät ole välttämättä koskaan käyttäneet korvaavia kommunikointimenetelmiä. Tällaisessa tapauksessa he eivät tunne kommunikointikansion käyttötapaa. Heister Tryggin (2010, 85) mukaan menetelmässä, jossa kaikki merkit ovat samanaikaisesti näkyvissä, käyttäjän on helppo nimetä näkemiään merkkejä. Käyttäjän ei tarvitse etukäteen tietää mitä aikoo sanoa, vaan hän voi valita viestinsä näkyvissä olevista merkeistä enemmän tai vähemmän tietoisesti.

Tilannetaulujen lisäksi päätimme tehdä teoretiedon pohjalta lyhyen ohjeistuksen niiden käytöstä. Ohjeessa kerrotaan, mikä afasia on ja mitä kannattaa ottaa huomioon kommunikoidessa afaattisen potilaan kanssa. Ohjeen avulla Sydänkeskuksen hoitajat voivat kerrata tilannetaulujen käytön pääperiaatteita afaattisen potilaan tullessa hoitoon. Ohjeen avulla myös uudet työntekijät voivat tutustua tilannetauluihin ja ottaa ne käyttöön työssään.

Syyskuussa 2012 pyysimme Kehitysvammaliiton ylläpitämän Papunet-verkkopalveluyksikön johtajalta luvan käyttää Papunetin kuvapankin kuvamateriaalia tilannetauluissamme. Saimme myös luvan muokata kuvia, jos ilmoitamme lähdeviitteessä kuvan alkuperäisen tekijän ja muokkaajan nimen. Papunetin kuvapankissa on saatavilla kattava valikoima erilaisia piirroskuvia, piktogrammeja ja valokuvia ilmaiseksi. Halusimme rajata valokuvat pääasiallisesti pois, sillä ikoniset piirroskuvat ovat yleensä helpommin hahmotettavia kuin valokuvat. Pyysimme luvan juuri Papunetiltä, koska se antaa kuvansa käyttöön ilmaiseksi muuhun kuin kaupalliseen tarkoitukseen.

6.2 Tilannetaulujen työstö

Työstimme tilannetaulut keväällä 2013. Kyseisenä aikana kokosimme tarkoituksenmukaisimmat kuvat, muokkasimme niitä tarpeen mukaan ja kokosimme ne tilannetauluiksi.

6.2.1 Tilannetaulujen kuvien valintakriteerit

Hyvänä kuvien valintakriteerinä pidetään niiden käyttökelpoisuutta ja sopivuutta henkilön kehitystasolle. (Heister Trygg 2010, 81.) Kommunikointiin käytettävien kuvien ominaisuudet valitaan käyttäjän mukaan. Valintaan vaikuttaa muun muassa henkilön kyky nähdä kuvia ja hahmottaa näkemäänsä. Tavallisesti tärkeää on tietää, hahmottaako käyttäjä kuvista yksityiskohtia vai kokonaisuuden. (Papunet 2012b; Ohtonen ym. 2010, 99). On todettu, että kuvien esittämä toiminta opitaan löytämään kuvasta vasta sen jälkeen, kun on opittu havaitsemaan kuvasta objektit (de Loache & Burns 1994; Kose ym. 1983 teoksessa von Tetzchner & Martinsen 2000, 215.) Emme tilannetauluja työstäessämme voineet valita kuvia yksilön tarpeiden pohjalta, koska tilannetaulujen käyttäjät tulevat vaihtumaan. Todennäköisesti potilaat, joiden kanssa tilannetauluja tullaan käyttämään, ovat hyvin erilaisia valmiuksiltaan ja taidoiltaan.

Kuvia valittaessa mietimme, välittävätkö kuvan värit lisäinformaatiota. Merkit ovat tehokkaita, kun ne voi hahmottaa nopeasti. Värien avulla katse voidaan johdattaa keskeisiin asioihin. Väreillä voidaan myös erottaa, yhdistää tai jaotella visuaalisia elementtejä. Kuvan ja taustan välillä oleva suuri kontrasti helpottaa halutun kohteen havaitsemista. Jos vaaleuserot eivät ole riittäviä, sävyeroilla voidaan korvata niiden tuomaa helpotusta. Lämpimät värit, punainen, oranssi ja keltainen, kiinnittävät huomion paremmin kuin viileät värit, sininen, vihreä ja violetti. (Arnkil 2007, 138–141.)

Monilla afaatikoilla on vaikeuksia lukemisessa, joten kirjoittamista käytetään harvoin kommunikointikeinona puhumisen sijaan. Kuitenkin kirjoitettu tai numeroin ilmaistu viesti saattaa auttaa afaattista henkilöä ymmärtämään mistä on kyse. Esimerkiksi osa henkilöistä, joilla on Wernicken afasia, kykenee ymmärtämään paremmin lyhyesti kirjoitetun tekstin kuin kuulemansa puheen. (Rautakoski 2005, 18.) Tästä syystä lisäsimme jokaisen kuvan yhteyteen kuvien tarkoittaman viestin myös sanoin.

Kuvien määrälle ei ole yleisiä suosituksia. Periaatteenamme oli, että kuvia ei saa olla liian paljon, jotta ne kyetään havaitsemaan ja ottamaan käyttöön. Tärkeämpää kuin merkkien määrä, näyttää olevan keskustelukumppanien asenne ja käytössä olevien merkkien hyödyllisyys (Heister Trygg 2010, 83–84).

6.2.2 Kuvien kokoaminen tilannetauluiksi

Tammikuun 2013 lopussa aloimme koota kuvia Papunetin kuvatyökalun avulla. Teimme listan kuvista, joita ajattelimme tarvitsevamme, ja keräsimme niitä sähköisessä muodossa. Jo tässä vaiheessa muokkasimme kuvia helpommin havaittavaksi. Viikon päästä työstövaiheen alettua muutimme työskentelytapaa siten, että aloimme koota taulujen sisältöä aihealueittain. Valitsimme tilannetaulujen aiheet Purasen (24.9.2012) haastattelun pohjalta. Aiheiksi valikoituivat CPAP-happimaskin käyttö, rasisuskoe, sydänleikkaus, verisuonten varjoainekuvaus, pallolaajennus, potilaan kipu- ja olotilat, osaston päiväjärjestys, potilaan tarpeet sekä kellotaulu.

Etsimme eri sairaanhoitopiirien verkkosivuilta ohjeita sydäntoimenpiteisiin valmistautumisesta. Näiden ohjeiden ja Puraselta saamamme tiedon pohjalta kokosimme taulujen sisällöt ja etsimme tarkoituksenmukaiset kuvat jokaiseen tauluun. Käytännössä kuva tallennettiin Papunetin kuvatyökalun avulla Savonia-ammattikorkeakoulun ulkoiselle verkkoasemalle. Tarvittaessa muokkasimme kuvan Paint-ohjelmalla ja liitimme sen tilannetauluun, jotka koottiin Microsoft Word 2010 -ohjelmalla. Kuvia kerätessämme kiinnitimme huomiota kuvien hahmotettavuuteen, väritykseen, yhdenmukaisuuteen sekä ikonisuuteen.

6.2.3 Tilannetaulujen viimeistely

Helmikuun 2013 lopussa meillä oli jokaisesta taulusta raakaversio. Halusimme saada ohjasta työskentelyyn asiantuntijalta, joten otimme yhteyttä KYSin Tikoteekin puheterapeuttiin ja sovimme tapaamisen. Tapasimme maaliskuussa puheterapeutti Sanna Remeksen (11.3.2013), joka kommentoi esimerkiksi taulujemme ulkonäköä, kuvien kokoa, tekstejä ja hahmotettavuutta. Hän ehdotti, että jokaisessa taulussa voisi olla kyllä- ja ei-kuvat helpottamaan kommunikointia. Hän myös suositteli tekemään erilliseen tauluun kalenterin, numerot ja aakkoset. Myös Korttesmaan (1998, 58) mukaan kalenteri, kello ja kartat voivat olla hyödyllisiä kommunikoinnin tukena. Remes (11.3.2013) ehdotti, että kokoaisimme valmiit tilannetaulut haitarikansioon, josta ne olisi helppo ottaa mukaan potilaan luokse.

Muokattuamme tauluja otimme yhteyttä KYSin Sydänkeskukseen ja sovimme tapaamisen maaliskuun 2013 lopulle. Saimme tavata uuden osastonhoitajan Niina Nurmen ja suurimman osan sillä hetkellä työvuorossa olevista hoitajista. Esittelimme heille työmme aiheen ja sen hetkisen tuotoksen. Henkilökunnalta saimme todella arvokasta palautetta. Hoitajat kiinnittivät huomiota lähinnä taulujen kuvien sisältöön. He myös toivoivat, että kokoamme kuvia vielä henkilöistä, osaston ulkopuolella käynnistä ja hygieniasta. Jätimme sen hetkiset

tilannetaulut Sydänkeskukselle, ja annoimme heille viikon aikaa tauluihin tutustumiseen ja palautteen antamiseen. Huhtikuun 2013 alussa teimme pyydytyt muutokset tilannetauluihin ja lähetimme ne sekä Sydänkeskukseen että Tikoteekkiin, jotta he voivat vielä antaa viimeiset muutosehdotukset. Lisää muutosehdotuksia emme kuitenkaan saaneet. Toukokuussa 2013 tulostimme ja laminoimme valmiit tilannetaulut KYSin monistamossa.

6.3 Tilannetaulujen esittely ja arviointi

Elokuussa 2013 kävimme esittelemässä valmiin tuotoksen KYSin Sydänkeskuksen henkilökunnalle. Esitystä oli kuuntelemassa yhdeksän Sydänkeskuksen hoitohenkilökunnan jäsentä, joista kaksi joutui poistumaan työtehtäviinsä kesken esityksen. Toteutimme esityksen mahdollisimman dialogisesti. Kerroimme kuulijoille lyhyesti opinnäytetyön taustasta ja työvaiheista. Keskustelimme afaattisen potilaan kohtaamisesta, kommunikointikeinoista ja tilannetaulujen käytöstä. Esitykseemme kuului pieni näytelmä siitä, kuinka tilannetauluja voi käyttää. Lopuksi hoitohenkilökunta harjoitteli taulujen käyttöä pareittain.

Esittelyn päätteeksi keräsimme palautetta tilannetauluista ja ohjaustuokiosta. Palautekyselyssä oli viisi väittämää, joihin vastattiin viisiportaisella asteikolla (1=epätosi, 5=tosi). Palautteeseen vastasi seitsemän henkilöä. Vastaajat kokivat tilannetaulut joko selkeiksi tai erittäin selkeiksi sekä helppokäyttöisiksi tai erittäin helppokäyttöisiksi (ks. KUVIO 1). Vastaajien mielestä kuvat sydäntoimenpiteistä olivat helposti ymmärrettäviä, mutta heidän mielestään niihin on tutustuttava vielä tarkemmin. Lähes kaikki vastaajat uskovat käyttävänsä tilannetauluja työskennellessään afaattisten potilaiden kanssa. Kuitenkin kiire voi vaikeuttaa tilannetaulujen käyttöä. Tilannetaulujen esittelytuokio vastasi kuulijoiden odotuksia.

Väittämät	1	2	3	4	5
1. Tilannetaulut ovat selkeät.	0	0	0	4	3
2. Tilannetaulut ovat helppokäyttöiset.	0	0	1	4	2
3. Kuvat sydäntoimenpiteistä ovat helposti ymmärrettäviä.	0	0	0	5	1
4. Uskon käyttäväni tilannetauluja kohdatessani afaattisen potilaan.	0	0	0	2	5
5. Ohjaustuokio vastasi odotuksiani.	0	0	0	4	3

KUVIO 1 Palautekyselyn tulokset

7 POHDINTA

Olemme kehittäneet opinnäytetyönä tilannetaulukansion avuksi kommunikointiin afaattisten potilaiden kanssa KYSin Sydänkeskukselle. Tilannetaulut tehtiin vastaamaan KYSin Sydänkeskuksen tarpeita. Tilannetaulujen avulla afaattisten potilaiden toimintamahdollisuudet tulevat tasavertaisemmiksi muiden potilaiden kanssa.

”- terapeuttisen toiminnan tarkoituksena on parantaa asiakkaan toimintamahdollisuuksia ja tukea asiakasta ylläpitämään ja parantamaan omaa toiminnallista suoritumistaan. Toimintaterapian tarkoituksena on tehdä mahdolliseksi, että asiakas selviytyy hänelle merkityksellisistä ja tärkeistä päivittäisen elämän toiminnoista huolimatta toimintakykyyn vaikuttavista rajoituksista tai ympäristöllisistä esteistä.”

(Launiainen & Lintula 2003, 7.)

Afaattisella potilaalla on kommunikointikyvyn rajoitteita (Lehtihalmes & Korpijaakko-Huuhka 2010, 277), jotka vaikeuttavat vuorovaikutusta kaikissa hänen toimintaympäristöissään. Puutteellinen vuorovaikutus voi vaikuttaa myös toimintaan osallistumiseen ja erilaisista toiminnoista suoritukseen. Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälisen luokituksen (ICF) mukaan suoritus tarkoittaa yksilön toteuttamaa tehtävää ja suoritusrajoite merkitsee vaikeutta tehtävän toteuttamisessa. Osallistuminen nähdään osallisuutena elämäntilanteisiin. Osallistumisrajoite puolestaan merkitsee vaikeutta, jonka yksilö kokee osallistuessaan elämäntilanteisiin. (ICF 2004, 14.) KYSin Sydänkeskuksessa afaattinen potilas voi kokea haasteelliseksi omien tarpeiden välittämisen hoitohenkilökunnalle, mikä saattaa johtaa siihen, että haluttu toiminta jää toteutumatta tai toteutuu puutteellisesti. Potilaalla on siis rajoitteita osallistua oman elämänsä tilanteisiin. Lain (1992/785, § 5) mukaan potilaalla on oikeus tietää omasta hoidostaan, mutta afaattisen potilaan ymmärtämisvaikeudet voivat tuoda haasteita viestin välittämiseen. Tilannetaulut mahdollistavat sen, että potilas saa omaa hoitoaan koskevaa tietoa ja potilas voi siten vaikuttaa hoitoa koskevaan päätöksentekoon. Esimerkiksi kyllä- ja ei-kuvien avulla voi olla helpompi saada afaattiselta potilaalta hänen tarkoittama vastaus kuin vain sanallisesti kysyttäessä, jolloin potilaan vastaukseen ei puheen ymmärtämis- tai tuottamisvaikeuden vuoksi voida välttämättä luottaa.

7.1 Prosessin pohdintaa

Työskentelymme alkuvaiheessa meillä ei ollut tietämystä puhetta tukevista ja korvaavista kommunikointimenetelmistä. Lähdemateriaaliksi löysimme muun muassa kaksi luotettavaa

2010-luvun kokoomateosta, jotka käsittelevät puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointia. Näiden avulla pystyimme suhteellisen helposti perehtymään meille entuudestaan vieraaseen aihealueeseen. Löysimme myös muutamia kansainvälisiä tutkimuksia aiheestamme. Tilannetauluja kootessamme luotimme sairaanhoitopiirien potilasohjeisiin toimenpiteiden kulusta sekä Sydänkeskuksen hoitohenkilökunnan tietoon siitä, kuinka heillä toimitaan, sillä meillä ei ollut ajan ja työn laajuuden puitteissa mahdollisuutta perehtyä syvällisesti sydänpotilaan hoitoon.

Työskentelyssä olisimme voineet hyötyä afaattisen potilaan tapaamisesta. Tällöin olisimme saaneet kokemuksen kommunikoinnista afaattisen potilaan kanssa eikä meidän olisi tarvinnut tukeutua ainoastaan kirjallisuudesta saamaamme tietoon. Mikäli aikaa olisi ollut enemmän, olisimme voineet käydä katsomassa sydäntoimenpiteitä ja niihin valmistautumista Sydänkeskuksessa sekä haastatella useampaa henkilökunnan jäsentä sydäntoimenpiteistä ja Sydänkeskuksen käytännöistä. Olisi ollut myös hyödyllistä, jos olisimme päässeet itse kokeilemaan tilannetaulujen käyttöä afaattisten potilaiden kanssa tai olisimme ennättäneet saada hoitohenkilökunnan kokemuksia tilannetaulujen käytöstä.

Tilannetaulujen laatua olemme varmistaneet konsultoimalla kaksi kertaa KYSin Tikoteekin puheterapeutteja. He arvioivat tuotostamme ja antoivat kehittämissideoita. Kävimme myös tarkistuttamassa kommunikointitaulujen sisältöä KYSin Sydänkeskuksen osaston 2241 henkilökunnalla. Saimme heiltäkin arvokasta palautetta. Emme ole saaneet näyttöä siitä, kuinka kehittämämme tilannetaulut käytännössä toimivat, koska Sydänkeskuksella ei ole niiden valmistuttua ollut hoidossa afaattisia potilaita.

Emme saaneet kuvien keruuvaiheeseen rahallista tukea, joten kuvien keruuta varten meillä ei ollut käytettävissä maksullista kuvapankkiohjelmaa. Saimme luvan käyttää Papunetin kuvapankin ilmaisia kuvia. Maksullisessa ohjelmassa olisi voinut olla osaan tauluista paremmin soveltuvia kuvia. Papunetin kuvamateriaalia käyttäessämme meidän täytyi muokata suurta osaa kuvista erillisellä ohjelmalla.

On todennäköistä, että potilaat, joiden kanssa tilannetauluja tullaan käyttämään, ovat hyvin erilaisia valmiuksiltaan ja taidoiltaan. Tämä oli meille haaste kuvia kerätessämme, sillä meidän tuli kehittää mahdollisimman hyvin soveltuvat tilannetaulut kaikille afaattisille potilaille, jotka tulevat hoitoon Sydänkeskukseen. Kuvien täytyi olla helposti hahmotettavia sekä muodoiltaan että väreiltään. Emme lähteneet muuttamaan Papunetistä ottamiemme valmiiden kuvien väreistä lämpimämmäksi, koska oletimme niiden tekijöiden olevan alansa ammattilaisia ja tiedostavan värien vaikutukset hahmotettavuuteen. Kaikissa muokkaamis-

samme kuvissa emme valinneet helppoiten hahmotettavaa väriä vaan käytimme esineiden tavallisinta värytystä. Ajattelimme kuvien olevan tällöin tunnistettavampia.

Ajan ja työn laajuuden puitteissa jouduimme rajaamaan tilannetaulujen määrän nykyiseen 14:ään. Valintamme tilannetaulujen aiheiksi perustuivat yhteistyökumppanin esille tuomiin tarpeisiin. Yhtenä hoitohenkilökunnan toiveena oli helpottaa toimenpideohjausta taulujen avulla. Avuksi toimenpideohjaukseen teimme viisi taulua toivotuista toimenpiteistä. Halusimme antaa myös potilaalle mahdollisuuden keskustelun aloittamiseen. Tauluja, jotka voivat olla potilaan saatavilla, esimerkiksi yöpöydällä, on yhdeksän. Näiden taulujen avulla hoitaja voi myös tiedustella esimerkiksi potilaan vointia tai tarpeita. Tilannetauluja olisi voinut tehdä vielä useista eri tilanteista, kuten ruokailusta ja pukeutumisesta. Esimerkiksi eräs tilannetaulu olisi voitu tehdä iltapalalle. Sen avulla potilaalta olisi voitu esimerkiksi kysyä, mitä hän haluaa syödä.

Tilannetauluissa, kuten muissakin avusteisissa kommunikointikeinoissa, käytettävien merkien määrä on rajallinen. Tilannetaulua käytettäessä afaatikko tai hoitaja ei välttämättä löydä haluamaansa kuvaa, joten viesti täytyy välittää muilla keinoilla, kuten piirtämällä tai ympäristöä hyväksi käyttämällä. Kannustimme tilannetauluja esitellessämme Sydänkeskuk- sen hoitohenkilökuntaa hyödyntämään myös näitä kommunikoinnin keinoja.

Afaattiselle potilaalle vieraammat henkilöt turvautuvat perhettä ja ystäviä useammin AAC- menetelmien käyttöön. Usein henkilöt, joilla on vaikea krooninen afasia, hylkäävät puhetta tukevat keinot, sillä he ja heidän läheisensä ajattelevat niiden käytön häiritsevän kielellisten toimintojen palautumista. (Lasker & Beukelman, 1999 teoksessa Beukelman, Fager, Ball & Dietz 2007, 236.) Näin ollen hoitohenkilökunnan voi olla asenteensa puolesta helpompi ottaa tilannetaulut käyttöön verrattuna afaattisen potilaan lähiomaisiin. Uskomme, että osa hoitohenkilökunnasta voi kokea kuvakommunikaation haastavana, eikä näin ollen turvaudu tilannetaulujen käyttöön. Tärkeää tilannetaulujen käyttöönottoaiheessa onkin opastaa taulujen käyttömahdollisuuksia.

7.2 Tuotoksen julkaisu ja hyödyntäminen

Opinnäytetyömme julkaistaan Theseus-tietokannassa. Toivomme, että työmme avulla kommunikointimenetelmien tunnettuus lisääntyy sekä toimintaterapeuttien että muiden ammattihenkilöiden keskuudessa. Kommunikointimenetelmien tunnettuuden lisääntyessä

yhä useammalla ammattihenkilöllä on mahdollisuus käyttää kuvakommunikaatiota tai hyödyntää ympäristöä kommunikoinnissa esimerkiksi työskennellessään afaattisten potilaiden tai kehitysvammaisten kanssa.

Olemme sopineet, että opinnäytetyöraportti julkaistaan myös Papunetin verkkosivuilla Tieto-osiossa. Raportissa on liitteenä kaikki työstämämme tilannetaulut ja niiden käyttöohje. Emme halua rajoittaa niiden käyttöä. Kuitenkin kiellämme kaiken taulujen kaupallisen käytön. Koska kuvien käytölle ei ole sääntöjä, mikään ei estä kommunikointitaulujen käyttöä muiden kuin afaattisten potilaiden kanssa. Taulujen käyttöä voi kokeilla kaikkien henkilöiden kanssa, joilla on kommunikoinnin vaikeuksia. Tällaisia käyttäjäryhmiä voivat olla esimerkiksi vieraskieliset ja kehitysvammaiset.

Osa tilannetauluista soveltuu käytettäväksi muissakin ympäristöissä, kuten muilla osastoilla tai toisessa sairaalassa. Tulevaisuudessa samantyyllisiä kommunikointitauluja voisi tehdä muillekin KYSin osastoille kuin sydänosastoille. Osastoilla ei välttämättä tiedosteta, että tilannetauluja tai muita kommunikoinnin apuvälineitä voisi käyttää hyödyksi haastavissa kommunikointitilanteissa. Muutaman vuoden kuluttua kommunikointitaulujen käyttöönotosta voisi selvittää, kuinka usein niitä käytetään ja miten ne ovat toimineet käyttötilanteissaan.

Kokemuksiemme mukaan terveydenhuollossa käytetään suhteellisen vähän puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä kommunikoinnin tukena, vaikka osalla asiakkaista olisikin tarvetta. AAC-menetelmiä kehitetään jatkuvasti. On tärkeää tuoda AAC-keinojen mahdollisuuksia näkyväksi afaattisille henkilöille ja päätöksentekijöille, kuten lääkäreille, hoitajille, perheelle. (Beukelman, Fager, Ball & Dietz 2007, 238.) Aivoliitto ry (2012) on julkaissut tuetun keskustelun käsikirjoja terveydenhuollon ammattilaisille, esimerkiksi hoitajille ja toimintaterapeuteille. Käsikirjat, samoin kuin tekemämme tilannetaulut helpottavat kuvakommunikoinnin käyttöönottoa terveydenhuollossa.

7.3 Oma oppiminen

Opinnäytetyön tekemisen ansiosta meillä on valmiudet tukea ja ohjata afaattisia henkilöitä käyttämään avusteisia kommunikointikeinoja. Ymmärrämme myös afasian tuomat haasteet kommunikointiin. Tiedämme, että ympäristöä, esineitä ja piirtämistä voi hyödyntää kommunikoinnissa. Olemme oppineet kokoamaan kommunikointitauluja ja kiinnittämään huomiota kuvien ominaisuuksiin. Opinnäytetyömme puitteissa meillä ei ollut mahdollisuutta harjoitella avusteista kommunikointia afaattisten potilaiden kanssa. Sanna kuitenkin havait-

si työssään opinnäytteestä saamansa hyödyn kommunikointiin sekä autistien että afaatikojen kanssa.

Opinnäytetyötä tehdessä olemme harjoitelleet moniammatillista yhteistyötä. Teimme yhteistyötä KYSin Sydänkeskuksen ja monistamon henkilökunnan sekä Tikoteekin puheterapeuttien kanssa. Moniammatillisesta yhteistyöstä saamiemme positiivisten kokemusten myötä uskomme työelämässä yhteydenottamisen uusiin yhteistyökumppaneihin olevan luontevaa.

LÄHTEET

- Aivoliitto 2012. *Hoitajan vastaanotolla: tuetun keskustelun käsikirja terveydenhuollon asiakkaille ja ammattilaisille*. Turku: Aivoliitto ry.
- Aivoliitto 2012. *Toimintaterapeutin vastaanotolla: tuetun keskustelun käsikirja terveydenhuollon asiakkaille ja ammattilaisille*. Turku: Aivoliitto ry.
- Arnkil, H. 2007. *Värit havaintojen maailmassa*. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
- Beukelman, D., Ball, L, & Fager, S. 2008. An AAC Personnel Framework: Adults with Acquired Complex Communication Needs. *Augmentative and Alternative Communication* 24 (3), 255–267.
- Beukelman, D., Fager, S., Ball, L. & Dietz, A. 2007. AAC for adults with Acquired Neurological Conditions: A Review. *Augmentative and Alternative Communication* 23 (3), 230–242.
- Borthwick, S. 2012. Communication impairment in patients following stroke. *Nursing Standard* 26 (19), 35–41.
- Granroth, K. 2009. *Ohjauksen vaikutus afaattisen henkilön ja tämän läheisen viestintätaitoihin – viisi tapaustutkimusta* [verkkójulkaisu]. Pro gradu – tutkielma. Tampereen yliopisto, puheopin laitos. [viitattu 6.5.2013]. Saatavissa: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu04036.pdf>.
- Heikkinen, R.-L & Laine, T. (toim.) 1997. *Hoitava kohtaaminen*. Helsinki: Kirjayhtymä oy.
- Heimonen, P., Isoviita, K. & Nurminen, L. 2010. *Afaattisen potilaan kohtaaminen ja vuorovaikutussuhde hoitajan näkökulmasta* [verkkójulkaisu]. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. [viitattu 6.5.2013]. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010121618502>.
- Heister Trygg, B. 2010. *Graafinen kommunikointi – Esineet, kuvat ja symbolit puhetta tukevassa ja korvaavassa kommunikoinnissa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Ho, K., Weiss, S. Garret, K. & Lloyd, L. 2005. The Effect of Remnant and Pictographic Books on the Communicative Interaction of Individuals with Global Aphasia. *Augmentative and Alternative Communication* 21 (3), 218–232.

Huutanen, K. 2011a. Mitä kommunikointi on? Teoksessa Huuhtanen, K. (toim.) *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto, 12–25.

Huuhtanen, K. 2011b. Esineillä ja graafisilla merkeillä kommunikointi. Teoksessa Huuhtanen, K. (toim.) *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto, 48–82.

ICF - Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus 2004. Helsinki: World Health Organization; Stakes.

Johnson, R., Hough, M., King, K., Vos, P. & Jeffs, T. 2008. Functional Communication in Individuals with Chronic Severe Aphasia Using Augmentative Communication. *Augmentative and Alternative Communication* 24 (4), 269–280.

Korpijaakko-Huuhka, A.-M. & Kiesiläinen, A. 2011. Aikuisiän kielelliskognitiiviset häiriöt. Teoksessa Launonen, K & Korpijaakko-Huuhka, A.-M. (toim.) *Kommunikoinnin häiriöt – syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita*. 8. muuttamaton painos. Helsinki: Palmenia, 225–251.

Kortesmaa, M. 1998. Yhteyttä yli sanojen. Kirja afasiasta. 2. p. Turku: Aivohalvaus- ja afasialiitto.

Kuikka, P., Pulliainen, V. & Hänninen, R. 2001. *Kliininen neuropsykologia*. Helsinki: WSOY.

KYS a. KYS-sairaalat. Yleisesittely [verkkosivu], [viitattu 17.11.2012]. Saatavissa: <http://www.psshp.fi/index.asp?tz=-2>.

KYS b. Kotisivut. Kliiniset hoitopalvelut. Sydänkeskus. Esittely [verkkosivu], [viitattu 17.11.2011]. Saatavissa: <http://www.psshp.fi/index.asp?tz=-2>.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista. L 785/1992. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu 18.4.2013]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1992/19920785>.

Launiainen, H. & Lintula, L. 2003. Toimintaterapia ja toimintaterapeutit. Teoksessa Holma, T. (toim.) *Toimintaterapianimikkeistö*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Launonen, K & Korpijaakko-Huuhka, A.-M. (toim.) 2006. *Kommunikoinnin häiriöt – syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita*. Helsinki: Palmenia.

- Lehtihalmes, M. & Korpijaakko-Huuhka, A-M. 2010. Afaattiset häiriöt. Teoksessa Korpilahti, P., Aaltonen, O. & Laine, M. (toim.) *Kieli ja Aivot: Kommunikaation perusteet, häiriöt ja kuntoutus*. Turun yliopisto: Kognitiivisen neurotieteen tutkimuskeskus, 277–284.
- Malm, M., Matero, M., Repo, M. & Talvela, E-L. 2004. *Esteistä mahdollisuuksiin - Vammaistyön perusteet*. Porvoo: WSOY.
- Mikkola, L. 2006. *Tuen merkitys potilaan ja hoitajan vuorovaikutuksessa* [verkkojulkaisu]. Jyväskylän yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Väitöskirja. [viitattu 30.4.2013]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13414/9513927288.pdf?sequen>.
- Mäkelä, A., Ruokonen, T. & Tuomikoski, M. 2001. *Hoitosuhdetyöskentely*. Helsinki: Tammi.
- Niemi, T., Nietosvuori, L. & Virikko, H. 2006. *Hyvinvointialan viestintä*. Helsinki: Edita Prima
- Nirvanpää-Hukki, E., Tanskanen, H. & Tarpila, S. 2012. *PECS-menetelmä* [verkkoartikkeli]. Helsinki: Kehitysvammaliitto. [viitattu 3.5.2013]. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/pecs-menetelm%C3%A4>.
- Ohtonen, M., Huuhtanen, K. & Ylitupa, M. 2010. Kommunikointi. Teoksessa Salminen, A-L. (toim.) 2010. *Apuvälinekirja*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- Papunet 2013. Mikä Papunet on? [verkkosivu]. Kehitysvammaliitto. [viitattu 25.4.2013]. Saatavissa: <http://www.papunet.net/mik%C3%A4-papunet-on>.
- Papunet 2012a. *Blisskieli* [verkkosivu]. Kehitysvammaliitto. [viitattu 1.12.2012]. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/blisskieli>.
- Papunet 2012b. *Ensimmäisten kuvien valinta* [verkkosivu]. Kehitysvammaliitto. [viitattu 1.12.2012]. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa/ensimm%C3%A4isten-kuvien-valinta>.
- Puranen, Niina. 2012. Sairaanhoidtaja. Kuopion yliopistollinen sairaala. Sydänkeskus. Kuopio 24.9.2012. Haastattelu.
- Rautakoski, P. 2011. AAC-keinojen käyttö henkilöiden kanssa, joilla on vaikea afasia. Teoksessa Huuhtanen, K. (toim.) *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto, 98–107.
- Rautakoski, P. 2005. *Vaikeasti afaattisten ja heidän läheistensä kommunikointitaitojen kuntoutuminen: seurantatutkimus* [verkkojulkaisu]. Helsingin yliopisto, puhetieteiden laitos. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto [viitattu 3.5.2013]. Saatavissa: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kay/fonet/vk/rautakoski/vaikeast.pdf>.

Remes, Sanna. 2013. Puheterapeutti. Kuopion yliopistollinen sairaala. Tikoteekki. Kuopio 11.3.2013. Konsultaatio.

Sairaanhoitajaliitto. 1996. *Sairaanhoitajan eettiset ohjeet* [verkkojulkaisu], [viitattu 30.4.2013]. Saatavissa: http://www.sairaanhoitajaliitto.fi/sairaanhoitajan_tyo_ja_hoitotyon/sairaanhoitajan_tyo/sairaanhoitajan_eettiset_ohjeet/

Salminen, A-L., Valtari, M. & Kotiranta, P-L. 2006. Asumisen ja kommunikaation apuvälineosaaminen sosiaali- ja terveysaloilla. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* [verkkojulkaisu] 43, 34–46. [viitattu 30.4.2013]. Saatavissa: <http://ojs.tsv.fi/index.php/SA/article/view/2359/2198>

Suomen Sydänliitto ry. 2012. Oikopolut. Tunne pulssisi. Faktaa [verkkosivu], [viitattu 26.4.2013]. Saatavissa: <http://www.sydanliitto.fi>.

SuPerin eettinen työryhmä. 2009. *Lähihoitajan eettisen ohjeet*. [verkkojulkaisu], [viitattu 30.4.2013]. Saatavissa: http://www.superliitto.fi/datafiles/userfiles/File/esitteet/Lahihoitajan_eettiset_ohjeet_nettiin.pdf

von Tetzchner, S. & Martinsen, H. 2000. *Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Ylätupa, M., Huuhtanen, K., Ohtonen, M. & Roisko, E. 2011. Tekniikka viestimisen apuna. Teoksessa Huuhtanen, K. (toim.) *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto, 85–91.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. *Vuorovaikutuksellinen tukeminen*. 3., uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Virtanen, P., Suoheimo, M., Lamminmäki, S., Ahonen, P. & Suokas, M. 2011. *Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämiseen – Tekesin katsaus 281/2011* [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tekes. [viitattu 30.4.2013]. Saatavissa: <http://www.satshp.fi/pls/wportal/docs/PAGE/TIETOPANKKI/KEHITTAMISTOIMINTA/TOIMIKYKIKAAANTYMI-NEN/HANKEHALLINTO124270/MUUT124539/LIITE%20%20MATKAOPAS%5B1%5D.PDF>

Afasialuokitukset

	Bostonilainen luokitus		Lurijalainen luokitus	
Sujumattomat	Brocan afasia	<ul style="list-style-type: none"> - puhe työlästä ja katkeilevaa - artikulointi kömpelöä - sanasto niukkaa ja lauseet lyhyitä - keskustelun ymmärtäminen sujuu melko hyvin - kirjoittaminen yhtä vaikeaa kuin puhuminen - lukeminen sujuu paremmin kuin kirjoittaminen 	Efferentti motorinen afasia	<ul style="list-style-type: none"> - puheessa ja kirjoittamisessa perseveraatiota eli takertumista - äänteestä ja sanasta toiseen siirtyminen vaikeaa - ymmärtäminen yleensä normaalia
	Transkortikaalinen motorinen afasia	<ul style="list-style-type: none"> - puheen alkuun pääseminen ja ylläpitäminen vaikeaa - vastaa lyhyesti kysymyksiin - puheessa ekolaliaa eli puheen soinnin ja äänteiden jäljittelyä - nimeäminen ja toistaminen sujuvat hyvin - puheen ymmärtäminen (lähes) normaalia 	Dynaaminen afasia	<ul style="list-style-type: none"> - kielellisen ajattelun ja toiminnanohjauksen vaikeuksia - sanojen ja yksinkertaisten lauseiden toistaminen onnistuu - yksinkertaisten asioiden nimeäminen onnistuu - pitkien lauseiden ja spontaanin puheen tuottaminen haastavaa - puheessa ekolaliaa - kirjoittaminen vähäistä - puheen ymmärtäminen normaalia
	Globaali afasia	<ul style="list-style-type: none"> - kaikki kielen osa-alueet vakavasti häiriintyneet - pystyy tuottamaan joitakin sanoja ja fraaseja - ymmärtää arkipuhetta rajoittuneesti (yksinkertaiset käskyt, henkilökohtaiset kysymykset, tuttujen esineiden nimet) 		
	Isolaatio afasia	<ul style="list-style-type: none"> - puhe erittäin niukkaa, mahdollisesti stereotyyppistä ja kuullun toistoa - puheen ymmärtäminen vaikeaa 		

Sujuvat	Wernicenin afasia	<ul style="list-style-type: none"> - ymmärtäminen huomattavasti häiriintynyt - spontaanipuhe sujuvaa ja hyvin artikuloitua - nimeäminen ja toistaminen parafaattista (äänteet ja sanat korvautuvat) - puhe pahimmillaan jargonia eli koostuu vääristyneistä tai asiaan kuulumattomista sanoista, vaikeasti ymmärrettävää - lukeminen ja kirjoittaminen vaikeaa 	Akustiko- gnostinen afasia	<ul style="list-style-type: none"> - sensorinen afasia - foneemisen kuulon häiriö (vaikea havaita äänteiden eroja) → vaikeuksia kielen ymmärtämisessä, puheen tuotossa, nimeämisessä, kirjoittamisessa - ilmaisu vaikeasti ymmärrettävää
	Transkortti- kaalinen sen- sorinen afasia	<ul style="list-style-type: none"> - ilmaisu sujuu - toistaminen normaalia - vaikeuksia kirjoittamisessa, lukemisessa, nimeämisessä ja ymmärtämisessä 	Semanttinen afasia	<ul style="list-style-type: none"> - sanojen ymmärtäminen onnistuu - kokonaisuusien hahmottaminen haastavaa - vaikeiden sanarakenteiden ja spatiaalisten suhteiden ymmärtäminen haastavaa - sanojen mieleen palauttaminen ja nimeäminen haastavaa - käsitteiden ymmärtäminen ja käyttäminen epätarkkaa
	Anominen afasia	<ul style="list-style-type: none"> - puhe sujuvaa ja kieliopillisesti normaalia - sanojen löytäminen vaikeaa → paljon kiertoilmauksia, puhe sisällöllisesti tyhjää - arkipuheen ymmärtäminen melko hyvää - yksittäisten sanojen merkityksen ymmärtäminen voi olla vaikeaa - lukemisen ja kirjoittamisen häiriöt vaihtelevat 	Akustiko- mnestinen afasia	<ul style="list-style-type: none"> - kuulomuistiafasia - sanojen, äännerakenteisen sekä lauseiden mielessä pitäminen hankalaa - puheen ymmärtäminen heikentynyt - puheessa kiertoilmauksia ja epäröintiä - semanttinen parafasia (merkitykseltään läheiset sanat korvautuvat)
	Konduktio afasia	<ul style="list-style-type: none"> - puhe lyhyissä jaksoissa sujuvaa, artikuloiminen ja kieliopillisuus hyvää - puhe pidemmissä jaksoissa parafaattista äänteissä, erityisesti sisältösanojen tuottamisessa - äänteiden toistaminen parafaattista - puheen ymmärtäminen melko normaalia 	Afferentti motorinen afasia	<ul style="list-style-type: none"> - tahdonalaisten liikkeiden suorittaminen vaikeutunut - kirjaimet ja äänteet sekoittuvat (sekaantuvat) - puheen ymmärrettävyys heikentynyt - toistaminen haastavaa - sekundaarisia häiriöitä kirjoittamisessa

(Goodlass & Kaplan 1972, Goodlass & Kaplan 1983, Laine, Niemi, Koivuselkä-Sallinen & Tuomainen 1997, Lurija 1973 teoksessa

Kallioniemi 2011, 5-6; Lehtihalmes & Korpijaakko-Huuhka 2010, 279; Korpijaakko-Huuhka & Kiesiläinen 2006, 229; Korpilahti, Aaltonen & Laine 2010, 347;

Partonen & Lönqvist 2011; Saastamoinen 2010.)

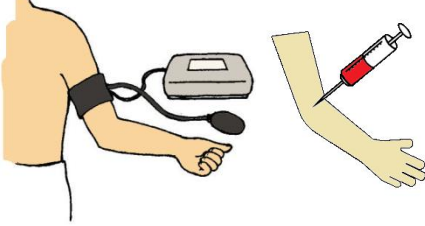

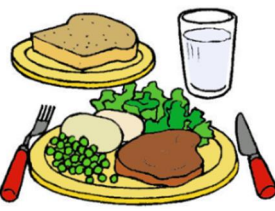
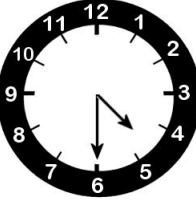
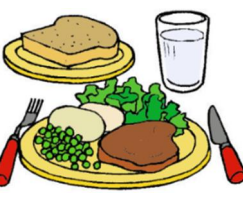

Tilannetaulut

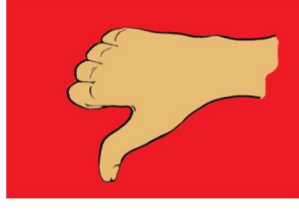
avuksi kommunikointiin afaattisen potilaan ja hoitajan välille

1. Päiväjärjestys
  2. Kellotaulu
  3. Kalenteri ja aakkoset
  4. Potilaan tarpeet
  5. Henkilöt
  6. Osaston ulkopuolella käynti
  7. Hygienia
  8. Olotilat
  9. Kiputilat
  10. Kipukiila
  11. Lepää-kortti
  12. CPAP-happimaskin käyttö
  13. Rasituskoe
  14. Sydänleikkaus
  15. Verisuonten varjoainekuvaus
  16. Pallolaajennus
- Ohje

1. Päiväjärjestys

Liite 2

<p>Kello 7:30</p> 	<p>Verenpaineen mittaus ja verikokeet</p>
<p>Kello 8:00</p> 	<p>Aamupala</p>
<p>Kello 9:00 – 12:00</p> 	<p>Lääkärin kierto</p>
<p>Kello 12:00</p> 	<p>Lounas</p>
<p>Kello 16:30</p> 	<p>Päivällinen</p>
<p>Kello 20:00</p> 	<p>Illtapala</p>

<p>Kyllä</p>
<p>En tiedä</p>
<p>Ei</p>

<p>Vierailuaika 10:00 – 19:00</p>

Kuvien lähteet

Aamupala: Vanninen, E. Aamupala. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Ei: Ojanen, A. Ei peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

En tiedä: Vanninen, E. Kertoa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Iltapala: Vanninen, E. Kahvi. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Vanninen E. Välipala. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kello 7:30: Sclera Picto's. Kello 7:30. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kello 8:00: Sclera Picto's. Kello 08:00. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kello 12:00: Sclera Picto's. Kello 12:00. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kello 16.30: Sclera Picto's. Kello 04.30. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kello 20:00: Sclera Picto's. Kello 08:00. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kello 9:00-12:00: Sclera Picto's. Kello 08:00. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kyllä: Ojanen, A. Kyllä peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Lounas: Vanninen, E. Ateria. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Lääkäri käy kierrolla: Vanninen, E. Lääkäri. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Päivällinen: Vanninen, E. Ateria. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Verenpaineen mittaus ja verikokeet: Sclera Picto's. Ottaa verikoe. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Vanninen, E. Verenpaine. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Vierailuaika 10:00 – 19:00: Sclera Picto's. Kello 07:00. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Sclera Picto's. Kello 10:00. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Sclera Picto's. Vieraila sairaalassa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

?: Vanninen, E. Kysymys. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

2. Kellotaulu

2. Kellotaulu

3. Kalenteri

III

MA	TI	KE	TO	PE	LA	SU
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	1	2	3	4

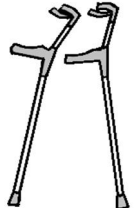
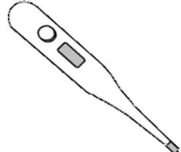

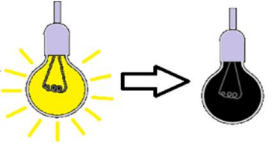
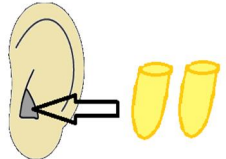
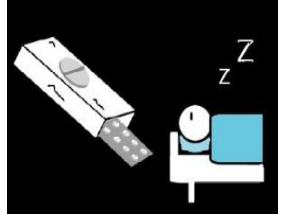
3. Aakkoset

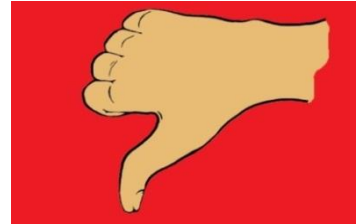

A	B	C	D	E	F	G
H	I	J	K	L	M	N
O	P	Q	R	S	T	U
V	X	Y	Z	Å	Ä	Ö

1	2	3
4	5	6
7	8	9

0	10	100
---	----	-----

4. Potilaan tarpeet

<p>Haluan käyttää tietokonea.</p> 	<p>Haluan katsoa TV:tä.</p> 	<p>Saisinko kaukosäätimen?</p> 	<p>Haluan käyttää puhelinta.</p>
<p>Haluan kuunnella musiikkia.</p> 	<p>Saisinko sanomalehden?</p> 	<p>Käyn kanttiniissa.</p> 	<p>Haluan juotavaa.</p>
<p>Tarvitsen pyörätuolia.</p> 	<p>Tarvitsen rollaattoria.</p> 	<p>Tarvitsen kyynärsauvat.</p> 	<p>Saisinko kuumemittarin?</p>
<p>Tarvitsen apua WC:ssä.</p> 	<p>Sammuta valot.</p> 	<p>Saisinko korvatulpat?</p> 	<p>Saisinko unilääkkeen?</p>

<p>Kyllä</p>
<p>En tiedä</p>
<p>Ei</p>

Kuvien lähteet

Ei: Ojanen, A. Ei peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

En tiedä: Vanninen, E. Kertoa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Haluan juotavaa: Mulberry. Juoda. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Haluan kuunnella musiikkia: Vanninen, E. Kuunnella musiikkia. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Haluan käyttää puhelinta: : Sclera Picto's. Matkapuhelin. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Haluan käyttää tietokonetta: Sclera Picto's. Internet explorer-verkkoselain. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Vanninen, E. Tietokone. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kaluan katsoa TV:tä: Vanninen, E. Katsella televisiota. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Kyllä: Ojanen, A. Kyllä peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Käyn kanttiinissa: Kulo, E. Kahvila. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Vanninen, E. Kahvila. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Saisinko kaukosäätimen: Varner, D. Kaukosäädin. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Saisinko korvatulpat: Sclera Picto's. Korva. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Saisinko kuumemittarin: Sclera Picto's. Digitaalinen kuumemittari. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Saisinko sanomalehden: Ojanen, A. Lehti. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Saisinko unilääkkeen: Sclera Picto's. Ehkäisytabletti. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Sclera Picto's. Nukkua. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Sammuta valot: Sclera Picto's. Sammuttaa valot. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Tarvitsen apua WC:ssä: Sclera Picto's. Kakata. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Sclera Picto's. Röntgen. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Tarvitsen kyynärsauvat: Sclera Picto's. Kyynärsauvat. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

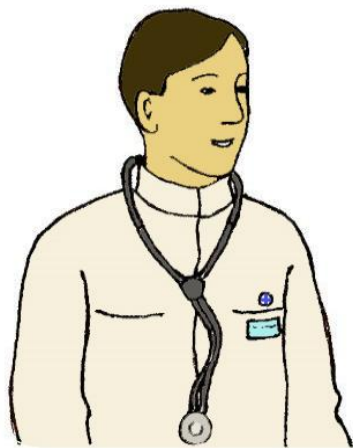
Tarvitsen pyörätuolia: Varner, D. Pyörätuoli. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Tarvitsen rollaattoria: Vanninen, E. Rollaattori. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

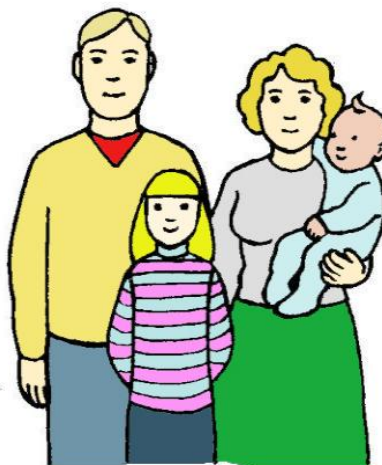
?: Vanninen, E. Kysymys. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

5. Henkilöt

Lääkäri

Omaiset

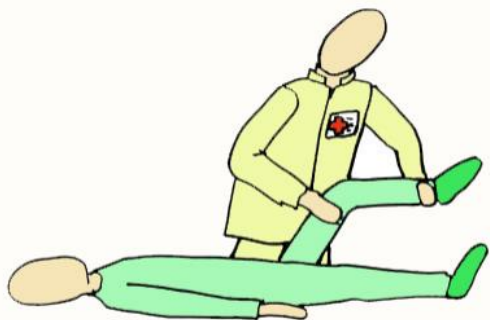
Kyllä

En tiedä

Fysioterapeutti

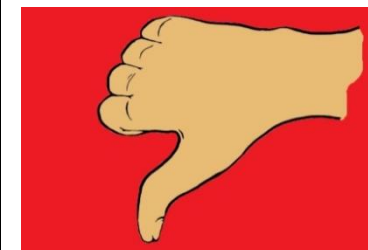
Hoitaja

Pappi

Ei

Kuvien lähteet

Fysioterapeutti: Ojanen, A. Fysioterapia. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Ei: Ojanen, A. Ei peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

En tiedä: Vanninen, E. Kertoa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Hoitaja: Vanninen, E. Hoitaja. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Kyllä: Ojanen, A. Kyllä peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Lääkäri: Vanninen, E. Lääkäri. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

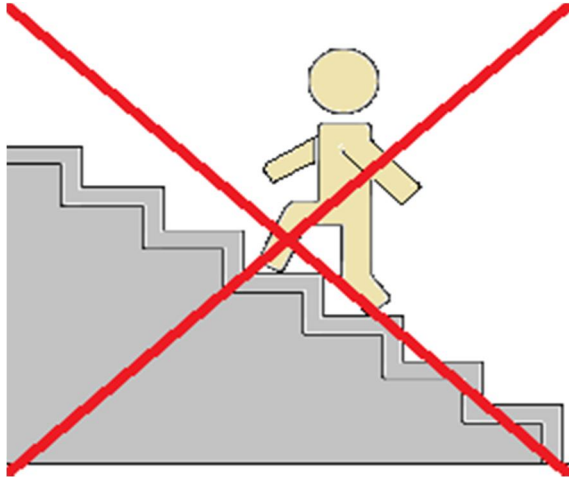
Omaiset: Vanninen, E. Perhe. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Pappi: Vanninen, E. Pappi. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

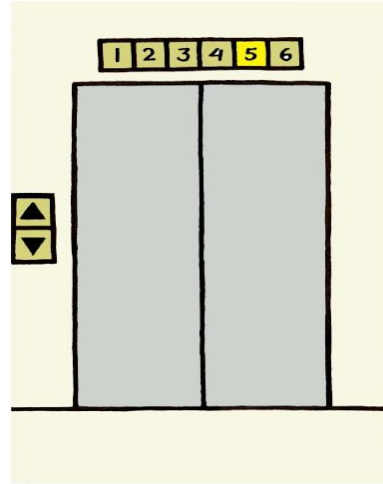
?: Vanninen, E. Kysymys. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

6. Osaston ulkopuolella käynti

Älä kulje portaissa!

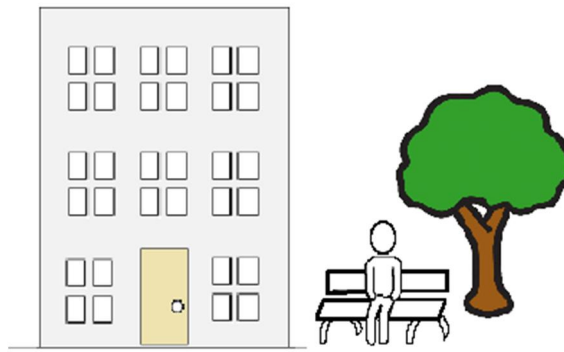
Käytä hissiä!

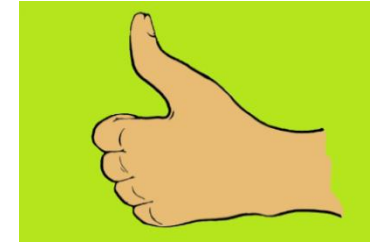
Käydä kanttiinissa

Istua ulkona

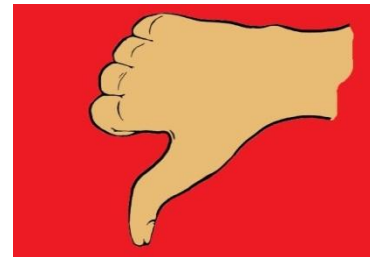
Kyllä

En tiedä

Ei

Kuvien lähteet

Ei: Ojanen, A. Ei peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

En tiedä: Vanninen, E. Kertoa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Istua ulkona: Mulberry. Puu. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Sclera Picto's. Huoneisto. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Sclera Picto's. Puiston penkki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kyllä: Ojanen, A. Kyllä peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Käydä kanttiinissa: Kulo, E. Kahvila. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Vanninen, E. Kahvila. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

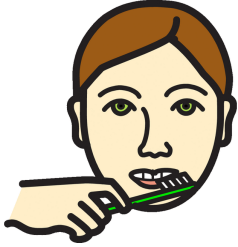

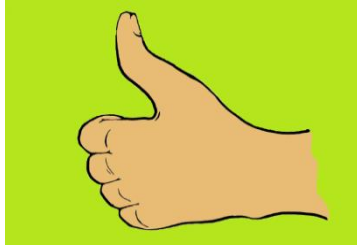

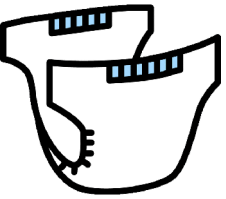

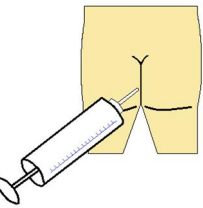
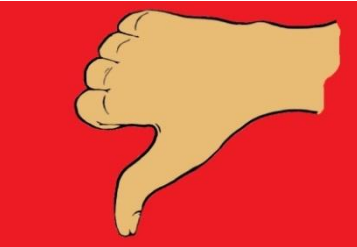
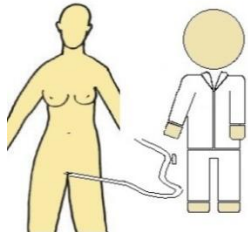
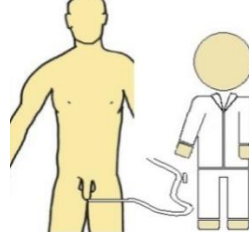

Käytä hissiä!: Vanninen, E. Hissi. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Älä kulje portaissa!: Sclera Picto's. Portaat. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

?: Vanninen, E. Kysymys. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

7. Hygienia

<p>Harjata hampaat</p> 	<p>Pestä kädet</p> 	<p>Desinfioida kädet</p> 	<p>Kyllä</p>
<p>Käydä suihkussa</p> 	<p>Pissata</p> 	<p>Kakata</p> 	<p>En tiedä</p>
<p>Vaippa</p> 	<p>TerveysSIDE</p> 	<p>Peräruiske</p> 	<p>Ei</p>
<p>Katetrointi</p> 	<p>Katetrointi</p> 		

Kuvien lähteet

Desinfioida kädet: Mulberry. Pestä kädet. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Ei: Ojanen, A. Ei peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

En tiedä: Vanninen, E. Kertoa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Harjata hampaat: Mulberry. Harjata hampaat. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Kakata: Sclera Picto's. Kakata. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Katetrointi: Ojanen, A. Keho, nainen. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Sclera Picto's. Röntgen. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kyllä: Ojanen, A. Kyllä peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Käydä suihkussa: Sclera Picto's. Olla suihkussa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Pestä kädet: Mulberry. Pestä kädet. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Peräruiske: Sclera Picto's. Ruisku. Saatavissa: www.papunet.net; Ojanen, A. Keho, mies. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

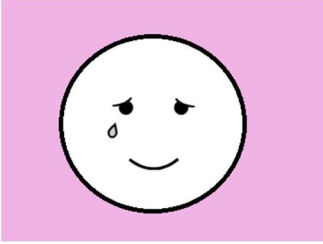

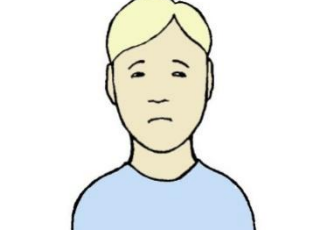
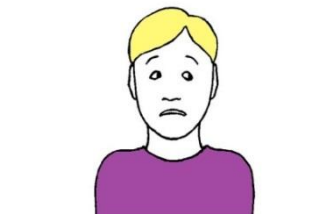

Pissata: Sclera Picto's. Pissata pönttöön. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

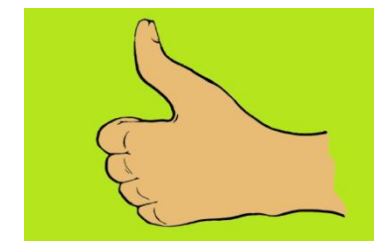

Terveyside: Vanninen, E. Terveyside. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Vaippa: Mulberry. Vaippa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

?: Vanninen, E. Kysymys. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

8. Olotilat

<p>Hyvin iloinen</p> 	<p>Iloinen</p> 	<p>Liikuttunut</p>
<p>Itkeä</p> 	<p>Onneton</p> 	<p>Vihainen</p>
<p>Kylmä</p> 	<p>Kuuma</p> 	<p>Surullinen</p>
<p>Peloissaan</p> 	<p>Huimaa</p> 	<p>Oksentaa</p>

<p>Kyllä</p>
<p>En tiedä</p>
<p>Ei</p>

Kuvien lähteet

Edellisenä päivänä: Sclera Picto's. Kalenteri. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Ei: Ojanen, A. Ei peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Huimaa: Vanninen, E. Huimaa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Hyvin iloinen: Sclera Picto's. Iloinen. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Iloinen: Sclera Picto's. Iloinen. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Itkeä: Sclera Picto's. Itkeä. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kuuma: Vanninen, E. Kuuma. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Kyllä: Ojanen, A. Kyllä peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kylmä: Vanninen, E. Kylmä. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Liikuttunut: Sclera Picto's. Liikuttunut. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Oksentaa: Vanninen, E. Oksentaa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Onneton: Sclera Picto's. Onneton. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen Sanna-Maria Ruokangas.

Peloissaan: Vanninen, E. Pelossaan. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen Sanna-Maria Ruokangas.

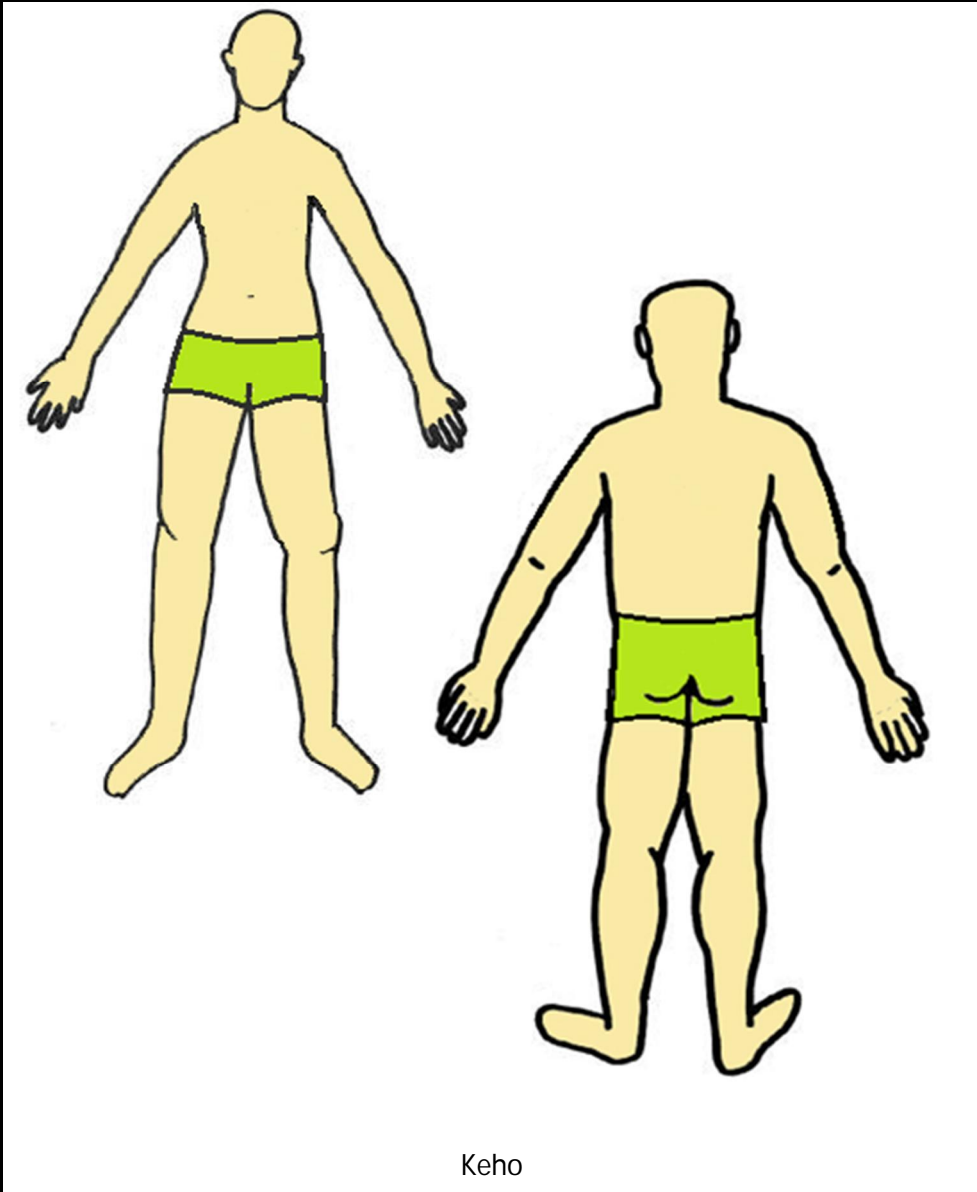

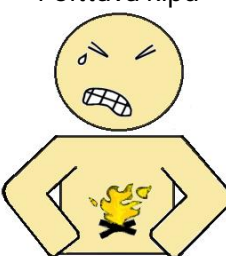
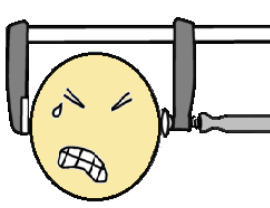

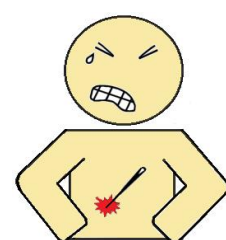
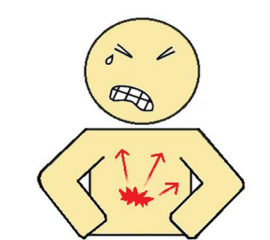

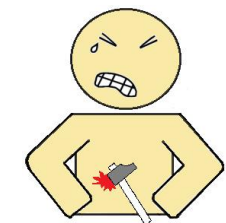

Surullinen: Vanninen, E. Surullinen. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Vihainen: Sclera Picto's. Vihainen. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen Sanna-Maria Ruokangas.

?: Vanninen, E. Kysymys. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

9. Kiputilat

Liite 2

 <p>Keho</p>	<p>Kipu</p> 	<p>Jatkuva kipu</p> 	<p>Kyllä</p>
	<p>Polttava kipu</p> 	<p>Puristava kipu</p> 	<p>En tiedä</p>
	<p>Pistävä kipu</p> 	<p>Säteilevä kipu</p> 	<p>Ei</p>
	<p>Jyskyttävä kipu</p> 	<p>Huimaa</p> 	

Kuvien lähteet

Ei: Ojanen, A. Ei peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

En tiedä: Vanninen, E. Kertoa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Huimaa: Vanninen, E. Huimaa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Jatkuva kipu: Sclera Picto's. Jatkuva kipu. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Jyskyttävä kipu: Sclera Picto's. Jyskyttävä kipu. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Keho: Ojanen, A. Keho, nainen. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Ojanen, A. Keho, mies takaa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kipu: Sclera Picto's. Kipu. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kyllä: Ojanen, A. Kyllä peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Pistävä kipu. Sclera Picto's. Pistävä kipu. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Polttava kipu: Sclera Picto's. Polttava kipu. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Puristava kipu: Sclera Picto's. Puristava kipu. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

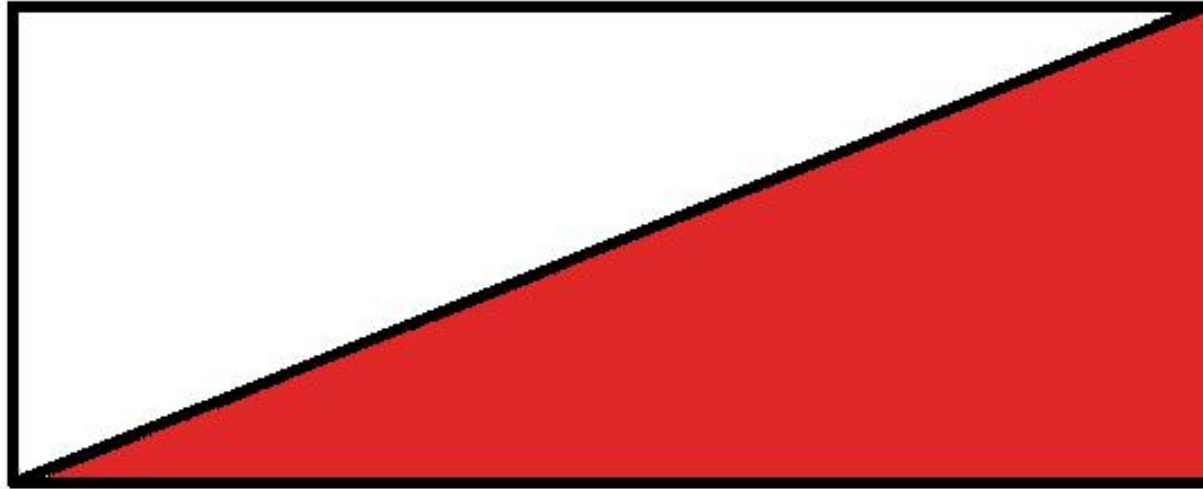
Säteilevä kipu. Sclera Picto's. Säteilevä kipu. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

?: Vanninen, E. Kysymys. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

10. Kipukiila

Ei kipua

Kova kipu

Kuvien lähteet

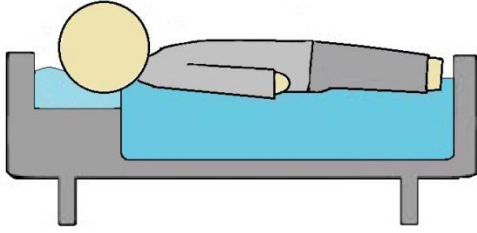
Ei kipua: Sclera Picto's. Iloinen. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kova kipu: Sclera Picto's. Kipu. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

11. Lepää-kortti

Lepää.

Älä nouse sängystä.

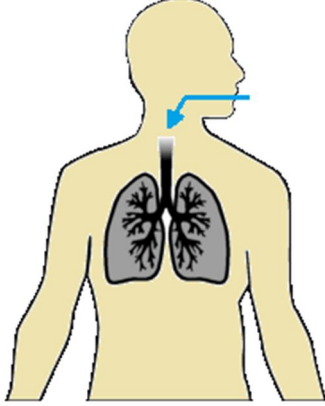
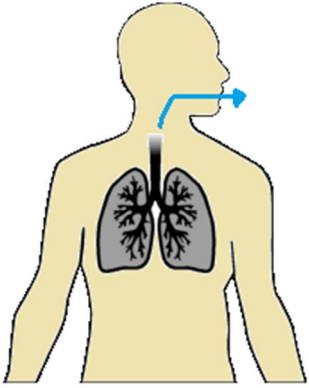

Kuvien lähteet

Lepää: Sclera Picto's. Maata sängyssä. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Älä nouse sängystä: Sclera Picto's. Nousta sängystä. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut: Katja Romppainen & Sanna Ruokangas

12. CPAP-happimaskin käyttö

Liite 2

<p>happilaite</p> 	<p>happilaite</p> 	<p>hengitä sisään</p>
<p>hengitä ulos</p> 	<p>hyvä</p> 	

<p>Kyllä</p>
<p>En tiedä</p>
<p>Ei</p>

Kuvien lähteet

Ei: Ojanen, A. Ei peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

En tiedä: Vanninen, E. Kertoa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Happilaite: Sclera Picto's. Happilaite. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

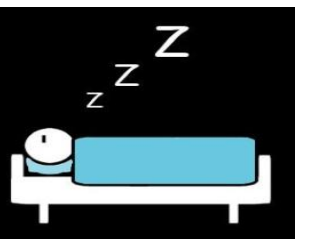

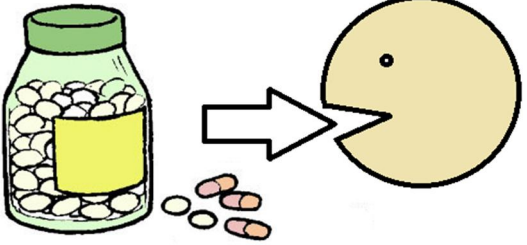

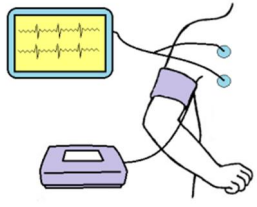

Hengitä sisään: Sclera Picto's. Keuhkot. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Hyvä: Sclera Picto's. Hyvä. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kyllä: Ojanen, A. Kyllä peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

?: Vanninen, E. Kysymys. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

13. Rasituskoe

<p>Edellisenä päivänä</p> 	<p>Vältä rasitusta.</p> 	<p>Nuku hyvin yöllä.</p> 	<p>Kyllä</p>
<p>Tutkimuspäivänä</p> 	<p>Ota lääkkeit.</p> 		<p>En tiedä</p>
<p>4 tuntia ennen</p> 	<p>ei kahvia, ei colaa</p> 	<p>ei tupakkaa</p> 	<p>Ei</p>
<p>Tutkimus kestää tunnin.</p> 	<p>Pyöräile kuntopyörällä.</p> 	<p>Sinulle tehdään mittauksia.</p> 	

Kuvien lähteet

Edellisenä päivänä: Sclera Picto's. Kalenteri. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Ei: Ojanen, A. Ei peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Ei kahvia, ei colaa: Sclera Picto's. Kolajuoma. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Vanninen, E. Kahvi. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

En tiedä: Vanninen, E. Kertoa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Ei tupakkaa: Sclera Picto's. Tupakka. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kyllä: Ojanen, A. Kyllä peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Nuku hyvin yöllä. Sclera Picto's. Nukkua. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Ota lääkkeit: Sclera Picto's. Maistaa ruokaa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Vanninen, E. Lääkkeet. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Pyöräile kuntopyörällä: Sclera Picto's. Kuntopyörä. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Sclera Picto's. Pyöräillä. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Sinulle tehdään tutkimuksia: Vanninen, E. EKG. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Vanninen, E. Tutkimukset. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Vanninen, E. Verenpaine. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Tutkimus kestää tunnin: Mulberry. Kello. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Tutkimuspäivänä: Sclera Picto's. Kalenteri. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

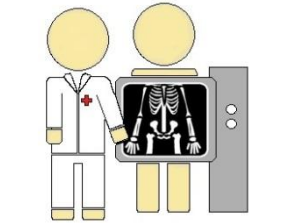

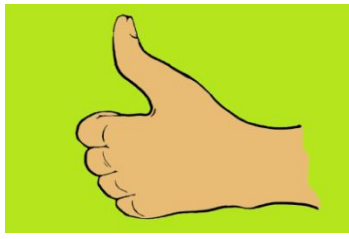

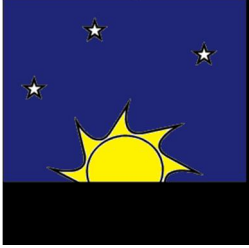
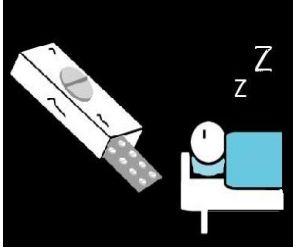

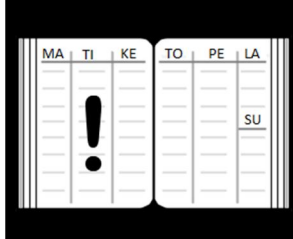
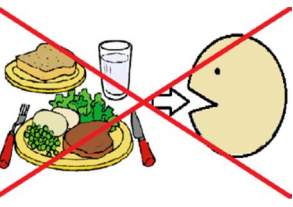
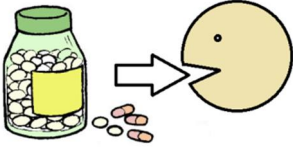
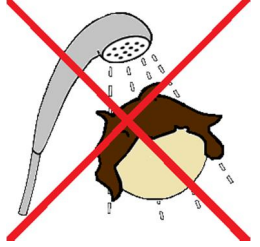
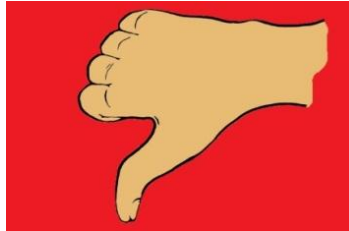
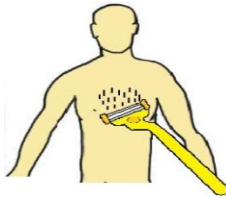

Vältä räsitusta: Vanninen, E. Liikunta. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

4 tuntia ennen: Mulberry. Kello. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

?: Vanninen, E. Kysymys. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

14. Sydänleikkaus

Liite 2

<p>Edellisenä päivänä</p> 	<p>Otetaan keuhkokuva.</p> 	<p>Otetaan laboratoriokokeet.</p> 	<p>Keskustelet lääkärin kanssa.</p> 	<p>Kyllä</p>
<p>Voit käydä suihkussa.</p> 	<p>Illalla</p> 	<p>saat unilääkkeen.</p> 	<p>En tiedä</p> 	
<p>Leikkauspäivänä</p> 	<p>Älä syö mitään!</p> 	<p>Ota tarvittavat lääkkeet.</p> 	<p>Älä pese hiuksia.</p> 	<p>Ei</p>
<p>Hoitaja poistaa ihokarvat leikkausalueelta.</p> 	<p>Tehdään leikkaus.</p> 	<p>Olet seurannassa</p> 	<p>yhden päivän.</p> 	

Kuvien lähteet

Edellisenä päivänä: Sclera Picto's. Kalenteri. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Ei: Ojanen, A. Ei peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

En tiedä: Vanninen, E. Kertoa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Hoitaja poistaa ihokarvat leikkausalueelta: ; Ojanen, A. Keho, mies. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Sclera Picto's. Partahöylä. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Illalla: Sclera Picto's. Ilta. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Keskustelet lääkärin kanssa: Vanninen, E. Juttelu. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.net; Vanninen, E. Lääkäri. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kyllä: Ojanen, A. Kyllä peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Leikkauspäivänä: Sclera Picto's. Kalenteri. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Olet seurannassa: Vanninen, E. Teho-osasto. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.net.

Ota tarvittavat lääkkeet: Ota lääkkeet: Sclera Picto's. Maistaa ruokaa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.net; Vanninen, E. Lääkkeet. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Otetaan keuhkokuva: Sclera Picto's. Erikoislääkäri. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Otetaan laboratoriokokeet: Vanninen, E. Laboratorio. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.net.

Saat unilääkkeen: Sclera Picto's. Ehkäisytabletti. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Sclera Picto's. Nukkua. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Voit käydä suihkussa: Sclera Picto's. Olla suihkussa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Yhden päivän: Sclera Picto's. Kalenteri. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Älä pese hiuksia: Sclera Picto's. Kastella hiukset. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

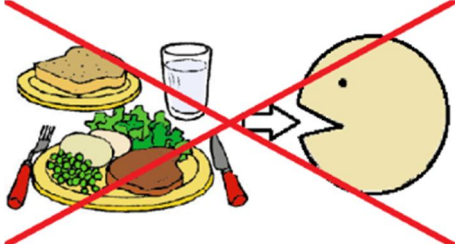
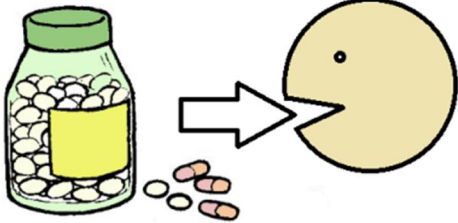

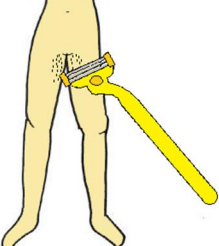
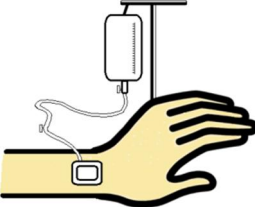

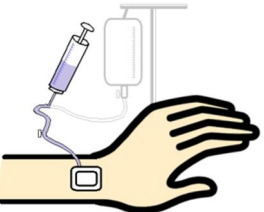
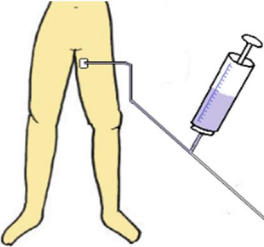
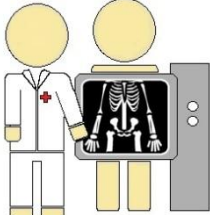
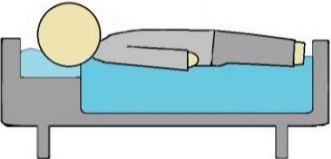
Älä syö mitään: Sclera Picto's. Maistaa ruokaa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.net; Vanninen, E. Ateria. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

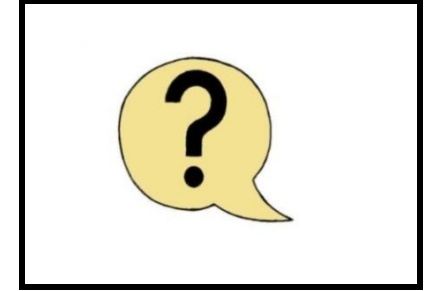
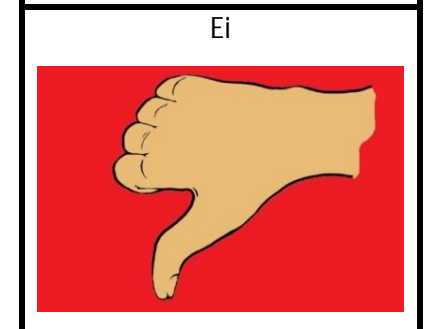
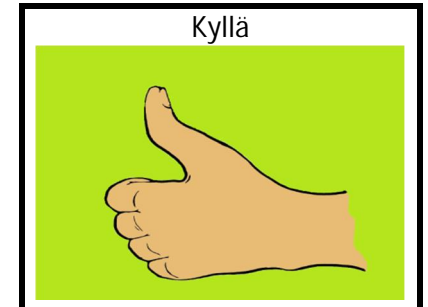
?: Vanninen, E. Kysymys. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

15. Verisuonten varjoainekuvas

Liite 2

<p>4 tuntia ennen tutkimusta</p> 	<p>ei saa syödä.</p> 	<p>Ota lääkkeet.</p> 	
<p>Hoitaja</p> 	<p>poistaa karvat nivusesta</p> 	<p>laittaa käteen tipan.</p> 	<p>Käy pissalla.</p>
<p>Varjoaine ruiskutetaan suoneen kädestä</p> 	<p>tai nivusesta.</p> 	<p>Otetaan röntgenkuvia.</p> 	<p>Lepää tutkimuksen jälkeen.</p>

Kuvien lähteet

Ei: Ojanen, A. Ei peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Ei saa syödä: Sclera Picto's. Maistaa ruokaa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Vanninen, E. Ateria. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

En tiedä: Vanninen, E. Kertoa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Hoitaja: Sclera Picto's. Erikoislääkäri. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kyllä: Ojanen, A. Kyllä peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Käy pissalla: Sclera Picto's. Pissata pönttöön. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Laittaa käteen tipan: Mulberry. Kuivata kädet. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Lepää tutkimuksen jälkeen: Sclera Picto's. Maata sängyssä. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Ota lääkkeet: Sclera Picto's. Maistaa ruokaa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Vanninen, E. Lääkkeet. Papunetin kuvapankki. Saatavissa www.papunet.fi. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Otetaan röntgenkuvia: Sclera Picto's. Erikoislääkäri. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

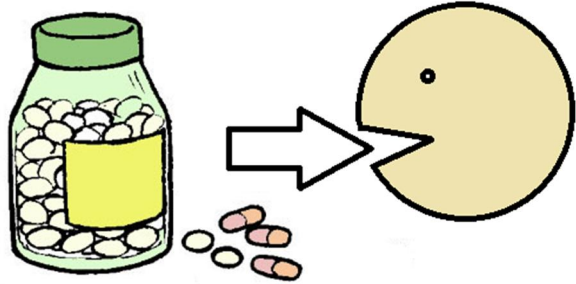
Poistaa karvat nivusesta. Ojanen, A. Keho, nainen. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Sclera Picto's . Partahöylä. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Tai nivusesta: Ojanen, A. Keho, nainen. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Sclera Picto's. Ruisku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

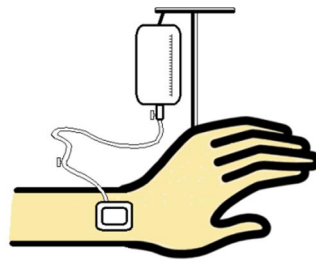
Varjoaine ruiskutetaan suoneen kädestä: Mulberry. Kuivata kädet. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Sclera Picto's. Ruisku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

15. Verisuonten varjoainekuvas

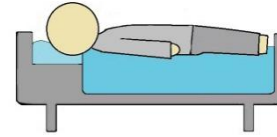
Ota lääkkeet.

Käteeseen laitetaan tippa.

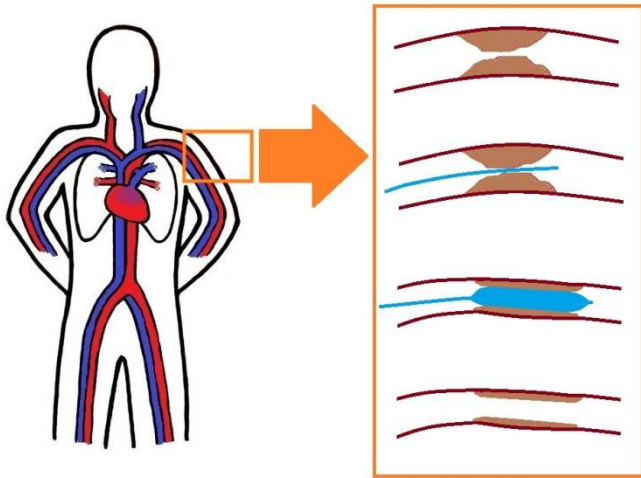
Lepää.

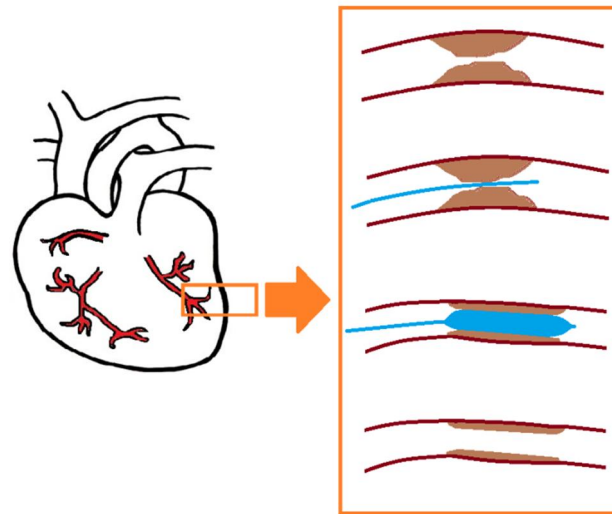
Kyllä

Pallolaajennus verisuonessa

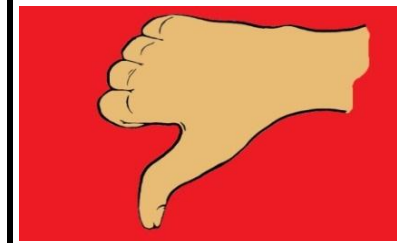
Pallolaajennus sepelvaltimossa

En tiedä

Ei

Kuvien lähteet

Ei: Ojanen, A. Ei peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

En tiedä: Vanninen, E. Kertoa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Kyllä: Ojanen, A. Kyllä peukku. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Käteän laitetaan tippa: Mulberry. Kuivata kädet. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Ota lääkkeit: Sclera Picto's. Maistaa ruokaa. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net; Vanninen, E. Lääkkeet. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Lepää: Sclera Picto's. Maata sängyssä. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Pallolaajennus verisuonessa: Vanninen, E. Verisuonet. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

Pallolaajennus sepelvaltimossa: Vanninen, E. Sydän. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net. Muokannut Katja Romppainen & Sanna-Maria Ruokangas.

?: Vanninen, E. Kysymys. Papunetin kuvapankki. Saatavissa: www.papunet.net.

Ohje

Afasia

Afasialla tarkoitetaan kielellisen viestinnän häiriötä, joka on syntynyt kielenoppimisiän jälkeen. Afaattinen henkilö on aivovaurion myötä menettänyt osittain tai lähes täysin kyvyn käyttää tai ymmärtää puhuttua, kirjoitettua tai viitottua kieltä. Häiriötä voi olla myös lukemisessa, kirjoittamisessa ja laskemisessa. Usein afaattinen henkilö kykenee kuitenkin jollain tavalla ilmaisemaan itseään ja osallistumaan arkikeskusteluun.

Kuvakommunikaation käyttö

Kommunikoinnin on hyvä olla erilaisista kommunikointikeinoista koostuvaa ja monien aistikanavien kautta välittyvää. Kommunikoidessa kannattaa käyttää hyödyksi katse, ääni, eleet ja ympäristö. Myös piirtämistä ja kirjoittamista voi kokeilla kommunikoinnin tukena.

Hyvä keskustelukumppani käyttää kuvia aktiivisesti ja osoittaa oman viestinsä niiden avulla. Hän kommunikoi siis afaatikon kanssa samalla tavalla. Afaattiset henkilöt tarvitsevat useimmiten keskustelukumppanin tukea ja rohkaisua. Keskustelukumppanilla on tärkeä rooli suunnata huomio käsiteltävään asiaan ja tarvittaessa rajoittaa ulkoa päin tulevia ärsykeitä.

Kuvien avulla kommunikoivat henkilöt käyttävät huomattavasti vähemmän kielellisiä ilmauksia kuin tavallisesti puhuvat henkilöt. Kuitenkin kuvakommunikaation kuluva aika on usein pidempi kuin puhuttaessa. Ammattitaitoinen hoitaja kohtaa potilaan kiireettömästi, rauhallisesti ja ystävällisesti.

Kun keskusteleet kuvien avulla

- Varmista keskustelukumppanin huomio ennen keskustelun aloittamista.
- Suuntaa afaatikon huomio käsiteltävään asiaan ja tarjoa keinoja vastauksen antamiseen.
- Rohkaise afaattista henkilöä käyttämään kuvia.
- Rajoita tarvittaessa ulkoapäin tulevia ärsykeitä ja liiallisia vastausvaihtoehtoja.
- Käytä hyödyksi katsetta, ääntä, eleitä ja ympäristöä.
- Kokeile kommunikoinnin tukena myös piirtämistä ja kirjoittamista.
- Osoita oma viestisi aktiivisesti kuvien avulla eli kommunikoi afaatikon kanssa samalla tavalla.
- Esitele uudet merkit asiayhteyksissään, jotta afaattinen henkilö näkee niiden käyttöä oikeissa tilanteissa.
- Käytä samaa kommunikointikeinoa toistuvasti
- Älä vastaa afaatikon puolesta vaan odota rauhassa hänen viestiään.
- Älä tyydy kyllä- ja ei-vastauksiin.
- Varaa kommunikointiin riittävästi aikaa.
- Muista, että olet afaatikon kanssa tasavertainen aikuinen ihminen.
- Muista, että pienetkin onnistuneet kommunikointitilanteet vähentävät turhautumista.

Kirjallisuutta

Heister Trygg, B. (2010). *Graafinen kommunikointi – Esineet, kuvat ja symbolit puhetta tukevassa ja korvaavassa kommunikoinnissa*. Kehitysvammaliitto ry, Helsinki.

Huuhtanen, K. 2011. *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto

Heimonen, P., Isoviita, K. & Nurminen, L. 2010. *Afaattisen potilaan kohtaaminen ja vuorovaikutussuhde hoitajan näkökulmasta*. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010121618502>.

Launonen, K & Korpijaakko-Huuhka, A.-M. (toim.) 2006. *Kommunikoinnin häiriöt – syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita*. Helsinki: Palmenia.

Korpilahti, P., Aaltonen, O. & Laine, M. (toim.) 2010. *Kieli ja Aivot: Kommunikaation perusteet, häiriöt ja kuntoutus*. Turun yliopisto: Kognitiivisen neurotieteen tutkimuskeskus.

Papunet. 2012. Tietoa puhevammaisuudesta. Kehitysvammaliitto. Saatavissa: <http://papunet.net/tietoa>

von Tetzchner, S. & Martinsen, H. 2000. *Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.